

Försvarshögskolan

Svensk EU-lojalitet efter Brexit?

En innehållsanalys av regeringens och allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik mellan 2014-2018

Calle Håkansson

Magisteruppsats 15 HP, våren 2018

Magisterprogrammet i Statsvetenskap med inriktning Krig och Politik

Handledare: Docent Malena Britz

Antal ord: 14 832

Antal sidor: 38

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka om Storbritanniens utträde ur den Europeiska Unionen (Brexit) har förändrat inställningen till EU:s försvars- och säkerhetspolitik i den nuvarande regeringen (2014-2018) och i allianspartierna. Uppsatsen berör EU:s försvars- och säkerhetspolitik mellan 2014 till 2018 uppdelat i två perioder: oktober 2014 till juni 2016 samt juni 2016 till mars 2018.

För att analysera om en förändring skett har Albert O. Hirschmans teoretiska koncept sorti, protest och lojalitet applicerats på det insamlade materialet. Det insamlade materialet bygger på en omfattande genomgång av propositioner, motioner, utrikesdeklarationer, skrivelser, fakta-promemorior, debattartiklar, tal samt övriga säkerhetspolitiska dokument kopplat till EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik. Som ytterligare komplement till detta material har två intervjuer med riksdagsledamöter från Socialdemokraterna och Moderaterna genomförts.

Resultatet indikerar en tydligare svensk EU-lojalitet efter Brexit-omröstningen, där partierna mer explicit välkomnat den försvars- och säkerhetspolitiska utvecklingen inom EU. Resultatet visar att regeringen särskilt betonar sammanhållning efter Brexit-omröstningen, vilket tydligt märks i och med att regeringen framhäver det som ett nationellt intresse i den svenska säkerhetsstrategin från 2017. Från allianspartierna har särskilt Moderaterna stuckit ut, där både textmaterialet och intervjun visade en förändrad och mer positiv inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik.

Slutsatsen efter Brexit kan sammanfattas av att partierna tydligare betonar sammanhållning inom EU, är mer öppna för utökat samarbete inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik samt är mer positiva till den samtida utvecklingen inom detta politikområde.

Nyckelord: Sverige, Brexit, EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik, lojalitet, protest, sorti.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Bidrag till forskningen	5
1.3 Disposition	5
2. Bakgrund och tidigare forskning	6
2.1 Försvars- och säkerhetspolitik i Sverige och Europa	6
2.2 Små och medelstora staters inflytande i EU	7
2.3 Sverige, Storbritannien och Brexit	8
3. Teori	10
4. Metod	13
4.1 Kvalitativ innehållsanalys	13
4.2 Samtalsintervjuer	14
4.3 Material och respondenter	14
4.4 Validitet, reliabilitet samt metodologiska begränsningar	15
4.5 Operationalisering	15
4.6 Avgränsningar	17
5. Resultat	18
5.1 Regeringens inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik oktober 2014 - juni 2016.	18
5.2 Regeringens inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik juni 2016 - mars 2018.	19
5.3 Allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik oktober 2014 - juni 2016.	21
5.4 Allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik juni 2016 - mars 2018	23
6. Analys och teoretisk diskussion	26
6.1 Sorti	26
6.2 Lojalitet	27
6.3 Protest	29
7. Slutsatser	31
7.1 Kritisk reflektion	32
7.2 Vidare forskning	32
8. Referenser	33
8.1 Intervjuer	38
Appendix	39

1. Inledning

Midsommarafton 2016 blev dramatisk i och med Storbritanniens val att lämna den Europeiska Unionen. Sedan dess har förhandlingarna om utträdet påbörjats samtidigt som ett allt tätare samarbete inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik har inletts. Detta ställer Sverige, en av Storbritanniens närmsta allierade inom EU, inför viktiga vägval angående hur de ska agera framöver. Kommer Sverige, liksom vissa analytiker förutspår, att överta Storbritanniens roll som första nej-sägare i relation till EU:s försvars- och säkerhetspolitiska samarbete eller kommer Sverige vara lojalt till EU inom detta politikområde (Fägersten, 2017: 138). Syftet med denna uppsats är därmed att urskilja eventuella förändringar i den nuvarande regeringen Löfvens, bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, samt allianspartierna Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraternas syn och vilja inom detta politikområde har skett.

Generellt har Brexit tagits emot väldigt negativt i Sverige, vilket bland annat har påvisats i en omfattande analys av den svenska debatten innan, under och efter den genomförda Brexit-omröstningen. Denna analys visar att majoriteten av inlägg i den svenska debatten anser att Brexit kommer leda till starka negativa effekter för Sverige (Fägersten, 2017: 136). Inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik har det trots, eller kanske tack vare, Brexit uppstått en stor optimism där projekt som det Permanenta Strukturerade Samarbetet (PESCO), den Europeiska försvarsfonden (EDF) samt att en årlig koordinerad försvarsöversyn (CARD) har inrättats (Fägersten och Danielsson, 2018: 6). Denna utveckling är sprungen ur EU:s Globala Strategi, vilken presenterades bara dagarna efter Brexit-omröstningen. Den Globala Strategin redogör för att EU:s ”mjuka makt” inte är tillräcklig och att unionen därmed måste erhålla större kompetenser inom försvars- och säkerhetsområdet (EU HR/VP, 2016: 44). Den svenska hållningen var länge ambivalent till EU:s utveckling inom detta område och Sverige tog sent en position nära Tyskland vid inrättandet av PESCO-samarbetet (Fägersten och Danielsson, 2018: 20). Detta medför en intressant situation att studera för att tydliggöra den svenska positionen inom detta politikområde.

Samtidigt som de svenska partierna strävar efter sammanhållning inom EU27 har de belyst vikten av mellanstatlighet inom försvars- och säkerhetspolitiken (Fägersten och Danielsson, 2017). Detta kan indikera en möjlig intressekonflikt som denna studie kan undersöka och tydliggöra. Nyutkomna studier har också påvisat Storbritanniens roll som skydd mot en fransk-tysk dominans inom EU och att Brexit torde innebära att mindre medlemsstater såsom Sverige tenderar att förlora inflytande efter Storbritanniens utträde (Wivel och Thorhallsson, 2018: 17). Därmed bidrar denna uppsats till en ökad förståelse för hur små- och medelstora medlemsstater agerar inom EU. Brexit är en historisk och omvälvande händelse som innebär en vändpunkt i den europeiska integrationens historia (Wivel och Thorhallsson, 2018: 4). Brexit kommer därför få särskilt stor betydelse för de länder som haft ett tätt samarbete med Storbritannien. Genom att undersöka den svenska positionen erbjuder denna studie också en insikt i hur medlemsstater väljer att agera inom ett specifikt politikområde efter Brexit-omröstningen.

Genom att applicera Albert O. Hirschman teoretiska koncept *sorti*, *protest* och *lojalitet* ämnar denna uppsats att undersöka de svenska partiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik mellan 2014 och 2018. Har Brexit lett till en förändring i de undersökta partiernas inställning till detta politikområde? Detta speciellt mot bakgrunden av den svenska strategiska positionen nära Storbritannien samt av den snabba utveckling som sker inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik idag.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att med hjälp av det teoretiska ramverket av sorti, protest och lojalitet undersöka och förklara regeringens och allianspartiernas ställningstaganden och inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik mellan 2014-2018. Frågeställningarna blir därmed:

Hur motiverar regeringen, bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, och allianspartierna Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna sina politiska ställningstaganden i relation till EU:s försvars- och säkerhetspolitik?

Samt har partierna förändrat sin syn i denna fråga efter Brexit-omröstningen och vad innebär det utifrån de teoretiska antaganden om sorti, lojalitet eller protest?

1.2 Bidrag till forskningen

Denna studie bidrar till en förståelse för hur små och medelstora länder agerar när en stor stat försvinner från EU-samarbetet. Hur väljer ett land som Sverige, som har haft en tydlig position nära Storbritannien, att agera när detta sker? Detta speciellt utifrån den tidigare forskningen som påvisar att små stater såsom Sverige torde förlora inflytande på grund av det stundande Brexit. Dessutom bidrar studien till en utökad förståelse av detta i relation till ett specifikt politikområde.

Vidare har omfattande studier av svensk försvars- och säkerhetspolitik genomförts främst fram till 2014, bland annat genom omfattande verk av Westerberg (2015) och Engelbrekt, Holmberg och Ångström (red.). Denna studie har dock istället valt att fokusera på perioden 2014-2018 och bidrar därmed till forskningen om svensk försvars- och säkerhetspolitik, speciellt i relation till EU, under den valda tidsperioden.

1.3 Disposition

I avsnitt två skildrar jag delar av den tidigare forskningen som är relevant för denna studie. Avsnitt tre diskuterar sedan det teoretiska ramverket som undersökningen bygger på. Efterföljande metodavsnitt redovisar de olika metodologiska vägvalen och hur jag ämnar att undersöka min valda frågeställning. Metodavsnittet redogör också för operationaliseringen av den valda teorin och hur jag ämnar att använda denna. Under denna del presenteras även de avgränsningar som valts. Slutligen presenteras resultatet, analysen och slutsatserna av det undersökta materialet i de tre sista avsnitten av studien.

2. Bakgrund och tidigare forskning

I detta avsnitt påvisas det hur den svenska försvars- och säkerhetspolitiken förändrats sedan inträdet i den Europeiska Unionen. Vidare redogörs det också för den tidigare forskningen om hur små- och medelstora medlemsstater inom EU kan erhålla inflytande samt för studier om Brexits effekter för Sverige. Alla dessa perspektiv är viktiga för förståelsen av den svenska positionen inom EU idag och presenteras därför nedan.

2.1 Försvars- och säkerhetspolitik i Sverige och Europa

Robert Dalsjö har redogjort för den omgestaltning som skett av svensk säkerhetspolitik sedan 1990-talet. Han tar sin början i den tidigare forskningen som visat hur neutralitet, välfärdsstaten och moderniteten varit centrala delar av den svenska identiteten sedan andra världskriget (se exempelvis Westberg, 2003 eller Agius, 2006). Sedan början av 1990-talet har den svenska säkerhetspolitiken blivit omstöpt och blivit mer integrationsinriktad genom bland annat medlemskapet i EU och via ett fördjupat samarbete med NATO genom Partnerskapet för Fred (Dalsjö, 2015: 165). Bilden av Sverige som ett neutralt land har dock fortsatt att präglade debatten vilket bland annat har försvårat möjligheten för ett utökat EU-samarbetet inom ”hård” säkerhet (Dalsjö, 2015: 187). Även Chiara Ruffa har i sin forskning visat hur den svenska ”neutraliteten” har etsat sig fast men även tydliggjort att denna bild är på väg att förändras (Ruffa, 2013: 343). Dalsjö drar som slutsatser att den svenska försvars- och säkerhetspolitiken har genomgått en mycket omfattande omgestaltning där neutraliteten har bytts ut mot en solidaritetspolitik gentemot de nordiska grannarna och EU:s medlemsstater (Dalsjö, 2015: 186-187).

Den svenska försvars- och säkerhetspolitiken är idag till stora delar integrerad med EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik. Detta har lett till att Sverige, liksom många andra Europeiska länder, står mittemellan den klassiska westfaliska staten och den nya post-westfaliska staten (se exempelvis Wagnasson m.fl, 2009). Utvecklingen av försvars- och säkerhetspolitiska förmågor inom EU har vidare drivit på denna utveckling. Idag sker det en tydlig organisering av EU:s arbete med dessa frågor genom den höga representanten för utrikes- och säkerhetspolitik som ansvarar för *European External Action Service* (EEAS). Detta har lett till en ökad integration inom unionen i relation till dessa frågor och denna process av europeisering har haft stor betydelse för den svenska debatten inom de försvars- och säkerhetspolitiska frågorna. En mer öppen debatt om dessa frågor har påbörjats vilket kan förklaras genom den pågående processen av europeisering (Britz och Holmberg, 2015: 36-40).

Vidare diskuterar Britz och Holmberg en europeisk trend kring att försvarspolitikens avsäkerhetiseras, där försvarsfrågor blir mer likt ett ”vanligt” politikområde vilket inte längre erhåller en särställning inom den nationella politiken. Processen mot ett mer post-westfaliskt system har inneburit ett lägre fokus på de traditionella perspektiven, såsom upprättandet av de territoriella gränserna, vilket också påverkat processen att normalisera försvars- och säkerhetspolitiken. I Sverige ser vi dock sedan Ukrainakrisen 2014 återigen en ökad betydelse för de mer traditionella westfaliska aspekterna av försvars- och säkerhetspolitiken (Britz och Holmberg, 2015: 42-43). Arita Holmberg har också påvisat att en process av återmilitarisering av den politiska diskursen i Sverige verkar pågå. Detta bryter den långa processen av demilitarisering och beror på att den upplevda hotbilden gentemot samhället återigen har ökat (Holmberg, 2015: 249-250).

Britz och Holmberg diskuterar vidare att rollen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik är oklar och menar att utvecklingen inom detta fält kan leda till att mindre länder,

såsom Sverige, kan få mindre inflytande i dessa frågor (Britz och Holmberg, 2015: 51-52). Sedan 2015 har det dock skett en snabb utveckling inom detta fält och det torde vara få experter och policyprofessionella som förväntade sig denna utveckling. I juni 2016, bara dagarna efter Brexit-omröstningen, presenterade EU:s utrikeschef Federica Mogherini den Globala Strategin där EU introducerade en övergripande strategi för utvecklingen av detta område (Fägersten och Danielsson, 2018: 15). Under 2017 presenterades sedan flera initiativ för att vidareutveckla EU:s försvars- och säkerhetspolitik. De involverade bland annat upprättandet av en årlig koordinerad försvarsöversyn (CARD), en Europeisk Försvarsfond (EDF) samt inrättandet av det permanenta strukturerade samarbetet (PESCO) (Fägersten och Danielsson, 2018: 6).

Särskilt PESCO har varit speciellt uppmärksammat eftersom de deltagande medlemsstaterna¹ förbinder sig att öka sina försvarsanslag, att öka den gemensamma upphandlingen av försvarsutrustning, att öka tillgängligheten och interoperabilitet mellan de deltagande länderna, att adressera kapacitetsbrister samt att delta i gemensamma projekt inom den Europeiska Försvarsbyrån (EDA). Även fast PESCO inte har legalt bindande krav så innebär samarbetet att regelbundna bedömningar hur väl medlemsstaterna upprätthåller sina åtaganden utifrån de fastställda kraven skall ske. Denna utveckling med skapandet av den nya Globala Strategin, PESCO, Europeiska Försvarsfonden och CARD kan ses i ljuset av Kommissionens ambitioner att skapa en mer *”konkurrenskraftig och effektiv försvars- och säkerhetssektor”* samt av händelser som skett både internt och externt i EU (Europeiska Kommissionen, 2013; Fägersten och Danielsson, 2018: 15).

2.2 Små och medelstora staters inflytande i EU

Jonas Tallberg har genom en utförlig studie påvisat och redogjort för hur de större medlemsstaternas intressen är det som främst sätter agendan inom EU. Jean-Claude Juncker var exempelvis under sin tid som premiärminister för Luxemburg tydlig med att de stora länderna inom EU har en starkare röst och större inflytande inom unionen (Tallberg, 2008: 689-691). Vidare analyserar Tallberg hur fråge-specifik makt kan influera beslutsfattandet inom EU. Beslutsfattandet i dessa sammanhang påverkas av de olika staternas resurser inom frågan, deras engagemang för frågan samt av alternativen och viljan att förhandla om dessa frågor. Bland annat har det påvisats att Storbritannien och Frankrike har haft ett stort inflytande över EU:s försvars- och utrikespolitik eftersom de besitter den största militära styrkan inom EU samt att de båda är kärnvapenländer med en permanent plats i FN:s säkerhetsråd. Vidare har dock fråge-specifik makt påvisats i de fall när små och medelstora länder *”slår över sin viktklass”* i särskilda frågor. Där har bland annat de nordiska länderna tagits upp som ett exempel i relation till utvecklingen av EU:s miljöpolitik (Tallberg, 2008: 692-693).

Tallberg diskuterar vidare hur veto-makten påverkar beslutsfattandet i EU. Veto-alternativet är väldigt sällan förekommande men är väldigt effektivt när det väl används. Att det så sällan används beror på att det är det sista alternativet för aktörerna, att det måste vara en helt avgörande fråga för den medlemsstat som använder det, att veto inte kan användas för frekvent samt att det kommer med en politisk kostnad att använda detta. I relation till användandet av veto har det också tydliggjorts att större medlemsstater kan använda detta hot mer frekvent än vad små och medelstora medlemsstater kan (Tallberg, 2008: 961, 694-695).

¹ Belgien, Bulgarien, Cypern, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike deltar i PESCO. Danmark, Malta och Storbritannien har valt att ställa sig utanför samarbetet (EEAS, 2018).

En av de mest omfattande analyserna av små och medelstora staters inflytande inom EU är genomförd av Peter Viggo Jakobsen från Köpenhamns Universitet. Genom att använda redan existerande teorier om hur små och medelstora länder får inflytande inom EU påvisar Jacobsen att de nordiska EU-ländernas insatser varit centrala för utvecklingen av de civila dimensionerna av EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Studien visar att små och medelstora länder behöver vara sedda som ledare och förgrundsfigurer inom frågan, att de måste argumentera väl för sina ståndpunkter, att de måste medverka som en *honest broker* för att skapa koalitioner samt att länderna måste vara villiga att stödja frågan både ekonomiskt och med personal för att de ska få ett tydligt inflytande (Jakobsen, 2008: 86-88).

Vidare har bland annat Annika Björkdahl visat att normbildning är ett annat sätt som små och medelstora länder kan erhålla inflytande inom EU. Hon konstaterar att Sverige har haft inflytande på EU:s politik inom konfliktförebyggande åtgärder genom att aktivt arbeta med att sprida sina normativa värderingar till EU (Björkdahl, 2008: 151). Även Annika Kronsell diskuterar hur småstater kan påverka EU:s politik genom att visa att Sverige haft inflytande i skapandet av EU:s miljöpolitik. Genom länders tidigare rykte och beteende, deras särskilda kompetenser inom det berörda politikområdet, att de kan påvisa en framgångsrik nationell politik inom området samt att de framgångsrikt kan koordinera sina intressen innebär att länder som Sverige kan få inflytande inom EU (Kronsell, 2002: 6).

Generellt ger dessa tidigare studier en tydlig bild av att små och medelstora länder kan erhålla inflytande inom EU men att det krävs ett annat tillvägagångssätt än för stormakterna. Brexit tenderar dock att leda till en minskad möjlighet för småstater att utöva inflytande inom EU. Detta då Storbritannien tidigare har erbjudit ett skydd mot en fransk-tysk dominans inom EU (Wivel och Thorhallsson, 2018: 17). Detta skydd medgav att små och medelstora medlemsländer gavs en större möjlighet att erhålla inflytande inom unionen. Wivel och Thorhallsson har också konstaterat att Tysklands och Frankrikes inflytande över EU:s försvars- och säkerhetspolitik torde öka efter Brexit (Wivel och Thorhallsson, 2018: 9). I nästföljande avsnitt, 2.3 *Sverige, Storbritannien och Brexit*, kommer det också redogöras mer explicit för hur Sverige påverkas av Brexit.

2.3 Sverige, Storbritannien och Brexit

Sieps påvisar i studien *Brexit: Konsekvenser för EU och Sverige* att Brexit medför stora utmaningar för Sverige (Sieps, 2017: 6). Det finns idag starka belägg för att hävda att Sverige varit Storbritanniens närmaste allierade i EU. Hix, Hagemann och Frantescu har bland annat påvisat att Sverige mellan 2009-2015 i drygt 90% av tillfällena röstade som Storbritannien inom ministerrådet (Hix, Hagemann och Frantescu, 2016: 6). Detta tydliggörs även av Sieps studie, där respondenterna i de genomförda intervjuerna betonade Storbritanniens betydelse för Sverige. Intervjuerna påvisade även att Sveriges tydliga band till Storbritannien påverkat hur de andra medlemsstaterna ser på Sverige. Övergripande ansågs Sverige ha liknande uppfattningar som Storbritannien i frågor som klimatpolitiken, budgeten och i relation till EU:s utrikespolitik (Sieps, 2017: 27).

En annan viktig aspekt är att utrikespolitiken är ett av de områden där Storbritannien inom ministerrådet varit mest aktiva att opponera sig gentemot den förda politiken (Hix, Hagemann och Frantescu, 2016). Detta kan därmed leda till en ökad press på Sverige att ta en tydligare ställning inom detta område och experter från Italien, Storbritannien och Tyskland har antytt att detta kan leda till att Sverige tar över Storbritanniens negativa inställning till EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik (Fägersten, 2017: 138). Slutsatsen som Sieps presenterar är att effekten av Brexit kommer bli särskilt kännbart för Sverige inom ministerrådet (Sieps, 2017: 28). Vidare visar

studier att Sverige kommer tappa i centralitet inom ministerrådet på grund av Brexit samt att det svenska nätverkskapitalet kommer att påverkas negativt (Sieps, 2017: 33, 37).

Särskilt belyser Sieps hur det utrikespolitiska området torde påverkas när Storbritannien lämnar EU (Sieps, 2017: 53). Storbritannien har tidigare hindrat ett utökat militärt samarbete inom EU och varit en bromskloss för det permanenta strukturerade samarbetet (PESCO). De har även flera gånger aktivt motsatt sig att EU ska utveckla en mer *"autonom gemensam utrikespolitik"* (Sieps, 2017: 55-56). Sieps har utifrån intervjuer genomförda med tjänstemän i Europeiska utrikestjänsten (EEAS) dragit slutsatserna att Storbritanniens uttåg först kommer skapa ett politiskt tomrum inom EEAS. Möjligheterna för att utveckla EEAS och dess autonomi torde dock öka efter Brexit eftersom Storbritannien ofta intagit en bromsande position inom EU-samarbetet (Sieps, 2017: 57-58).

En annan aspekt av Brexit som oroar bedömare är förflyttningen av makt från Rådet för ekonomiska och finansiella frågor (Ekofin) till Euro-gruppen vilket torde innebära ett minskat inflytande för Sverige. Sverige står idag utanför den Ekonomiska och monetära unionen (EMU) och har inte heller något särskilt undantag, såsom Danmark och Storbritannien har, vilket torde leda till en allt mer utsatt svensk position. Studier har redan påvisat att ECB:s och Euro-gruppens makt både *de facto* som *de jure* har ökat idag (Sieps, 2017: 59, 65) Sieps drar dock slutsatsen att det är svårt att konkretisera vad effekterna för Sverige blir i relation till EMU-samarbetet efter Brexit (Sieps, 2017: 68). Björn Fägersten har i sin analys av Sveriges situation efter Brexit pekat ut EMU-frågan tillsammans med EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik som särskilt centrala frågor att adressera (Fägersten, 2017: 135-137).

Idag kännetecknas EU av ett samarbete i olika hastigheter där både fördjupning och undantag (*opt-outs*) sker och denna utveckling verkar fortgå även efter Brexit. I de framtidsdebatter som förts inom EU de senaste åren har Sverige ofta tagit en position nära Storbritannien. Sverige har dock valt att inte utnyttja möjligheten av *opt-outs* på samma sätt som Storbritannien och andra EU-länder. Sieps diskuterar vidare hur kvalificerade majoritet i ministerrådet borde bli lättare att uppnå efter Storbritanniens utträde ur EU och att detta kommer få betydelse för andra medlemsstater, såsom Sverige, som ofta tagit en ytterkantsposition inom EU. Detta innebär att Sverige kan vara tvungen att ändra sin politik i vissa frågor för att inte bli marginaliserade inom EU-samarbetet (Sieps, 2017: 71-73). Magnus Jerneck menar exempelvis att *"utsikterna för att bedriva idépolitik i de återkommande framtidsdebatterna är sämst om man placerar sig själv i Europas utkanter; där risken för att dras in i centrifugala krafter dessutom är större än i centrum"* (Jerneck, 2014: 56). Detta är något som Sieps i sin rapport understryker och menar att Sverige tydligt inom EU har blivit förknippade med Storbritannien och dess ytterkantsposition (Sieps, 2017: 78).

3. Teori

Den välrenommerade² tysk-amerikanska ekonomen Albert O. Hirschman skrev 1970 boken *Exit, Voice and Loyalty: Responses to decline in firms, organizations and states*. Denna ekonomiska teori riktar sig främst till den mikroteoretiska nivån med en speciell inriktning på individuellt beteende. Hirschman argumenterar dock också tydligt för att modellen kan ”appliceras på inte bara ekonomiska operatörer, som företag, utan också på en bred variation av icke-ekonomiska organisationer och situationer” (min översättning) (Hirschman, 1970: 1). Exempelvis använder Hirschman modellen för att analysera det amerikanska tvåparti-systemet (Hirschman, 1970: 62). Övergripande handlar den teoretiska modellen om hur konsumenter och aktörer agerar vid motgångar. Enligt Hirschman har de vid motgångar två olika alternativ som antingen är *exit* (sorti) eller *voice* (protest) och detta kommer påverkas av graden av *loyalty* (lojalitet)³ (Hirschman, 1970: 3-5).

Sorti som är det första konceptet Hirschman presenterar handlar om hur företag, konsumenter eller stater använder detta som verktyg för förändring. Möjligheten att använda sorti är enligt Hirschman speciellt kraftfullt eftersom det innebär en ekonomisk förlust för den eller det som blir lämnad (Hirschman, 1970: 21). Modellen innebär att om kvalitén på produkten eller tjänsten faller kommer konsumenterna, som använder sorti-alternativet, att lämna för andra produkter, leverantörer eller organisationer. Detta verktyg innebär dock kostnader för individen eftersom sorti medför alternativkostnader, detta då inköp av nya produkter, byte av jobb eller organisation alltid innebär en merkostnad för individen (Hirschman, 1970: 24-27; von Sydow, 2017: 244).

Protestalternativet innebär att aktörer väljer att säga ifrån, detta för att öka kvalitén på produkten, tjänsten eller organisationen. Att använda protester över sorti innebär att konsumenter, eller andra aktörer, väljer att försöka förändra situationen istället för att lämna. Om förutsättningarna är sådana att protest används istället för sorti kommer det till en viss punkt leda till att effektiviteten för detta verktyg ökar. Protest kan dock precis som sorti överdrivas vilket innebär att protesterna vid en punkt kommer övergå till att hindra vidare förändringar. Protest har därmed en funktion som alarm för organisationer och företag, där det är också viktigt att ge företag eller organisationer tid för att förändras (Hirschman, 1970: 30-33). Protest blir också det enda alternativet för aktörer att reagera om sorti-alternativet inte är tillgängligt. Detta innebär att betydelsen av protest kommer öka när möjligheterna för sorti minskar (Hirschman, 1970: 33-34).

Vidare analyserar Hirschman hur protest kan vara ett alternativ till sorti eftersom när aktörer är säkra på att protest kommer leda till en förändring kommer de välja att skjuta upp deras sorti. Därmed är viljan att använda sorti tydligt kopplat till viljan och möjligheten att använda protest som verktyg. När aktörer väljer att använda sorti förlorar de möjligheten att använda protest medan de väljer att använda protest fortfarande har möjligheten att utnyttja sorti. Detta innebär att protest både kan vara ett substitut och komplement till sorti. Om valet att använda protest är ett substitut tas det av aktörer som tror att protest kommer leda till en förbättring av tjänsten/produkten, av aktörer som uppfattar att sorti medför allt för höga alternativkostnader samt av de aktörer som är lojala gentemot produkten eller tjänsten. De som är lojala kommer därmed aktivt delta i protesten

² 2001 blev Hirschman utsedd till en av USA:s topp 100:a intellektuella, mätt genom akademiska citeringar, i Richard Posners bok *Public Intellectuals: A Study of Decline*.

³ Översättningen av *Exit, Voice och Loyalty* grundar sig i den svenska översättningen av Hirschmans bok.

men om en förändring inte sker kommer de hellre lida i tystnad än att lämna (Hirschman, 1970: 36-38).

Slutligen diskuterar Hirschman det tredje konceptet lojalitet i relation till de två tidigare koncepten. Att applicera konceptet lojalitet medför en mer solid förståelse för de tidigare diskussionerna där ökad lojalitet innebär en större tröskeleffekt för sorti samtidigt som det kan aktivera protest-verktyget (Hirschman, 1970: 77-78). Lojalitet höjer därmed kostnaden för sorti och detta innebär att nivån av lojalitet i hög grad bestämmer hur aktörerna väljer att agera. Lojalitet är också ett viktigt koncept eftersom det tydliggör att sorti innebär illojalitet i vissa situationer. Dock måste den reella chansen för sorti finnas enligt Hirschman för att protest ska fungera. Detta innebär ett mer komplext system av sorti och protester där lojalitet blir en mellanliggande variabel (Hirschman, 1970: 82-84; von Sydow, 2017: 244). Problematiskt för den teoretiska förståelsen är dock att Hirschman inte tydligt har definierat vad lojalitet innebär (von Sydow, 2017: 244; Bartolini, 2005: 31).

Lojalitet är även nära kopplat till tidigare erfarenheter av produkten eller organisationen, vilket innebär att historiska erfarenheter får stor betydelse för aktörernas olika val. Om aktören har en god historisk bild av situationen tenderar det att leda till en förnekelse inför en försämrad situation (Hirschman, 1970: 90-93). Vidare innebär en hög sorti-kostnad att organisationer har ett kraftfullt försvar gentemot detta hot vilket därmed påverkar aktörernas val mellan protest och sorti (Hirschman, 1970: 96). I Hirschmans avslutande kapitel väver han slutligen samman de tre olika teoretiska koncepten och tydliggör att det inte finns någon optimal mix av sorti eller protest utan det beror på situationen och de givna premisserna (Hirschman, 1970: 124-125).

Hirschmans mikro-ekonomiska modell har sedan vidareutvecklats av bland annat Stein Rookan och Stefano Bartolini utifrån ett mer statsvetenskapligt perspektiv. Stein Rookan applicerar den teoretiska modellen av sorti, protest och lojalitet på den nations- och statsbyggande processen som Europa genomgått. Enligt Rookan innebär upprättandet av gränser en tröskeleffekt för aktörer att lämna ett territorium. Gränserna är inte enbart territoriella utan de skapas även av politiska, juridiska, kulturella, militära och ekonomiska sammanhang (Rookan, 1999: 341-343). Utifrån den historiska processen i Europa torde utvecklingen innebära att dessa gränser sammanfaller inom en stat i Europa (Rookan, 1999; Von Sydow, 2017: 245). Utifrån Rookans perspektiv handlar lojalitet i detta fall om de systembyggande effekterna som skapats genom identitet, tillit och solidaritet som därmed håller samman samhället (Rookan, 1999: 99-100).

Stefano Bartolini sammanslår i boken *Restructuring Europe* (2005) Hirschmans mikroekonomiska koncept med Rookans makroteori om statsbyggnad. Bartolini redogör för hur sorti och protest är alternativ till varandra. För att förstå detta teoretiska koncept är det viktigt att diskutera hur upprättandet av gränser påverkar, detta eftersom vid alla former av sorti måste någon form av gräns överskridas. Det innebär vidare att gränser har en ”inlåsningseffekt” och att sorti-alternativet därmed blir mer kostsamt för de olika aktörerna (Bartolini, 2005: 12-14).

De svenska statsvetarna Göran von Sydow och Björn Fägersten har sedan applicerat detta teoretiska ramverk i en mer nutida svensk och europeisk kontext. Göran von Sydow diskuterar hur lojalitet kan vara en tydlig indikation för medlemsstaternas tillit till EU och hur det påverkar unionens framtida utsikter. Von Sydow redogör för svårigheterna att använda sorti och protest och hur lojalitet agerar som en mellanliggande faktor mellan dessa. Vidare redogör von Sydow för svårigheterna som uppstår ifall det inte finns en balanserad nivå mellan möjligheterna att lämna

eller möjligheten att kanalisera sina protester. Ifall denna uppdelning är skev kommer det uppstå problem med tillit och lojalitet inom EU (von Sydow, 2017: 243-247).

Björn Fägersten har slutligen i artikeln *Sverige, EU och Brexit – effekter, våndor och vägval* ytligt analyserat de svenska positionerna efter Brexit-omröstningen. Även Fägersten använder sig av den teoretiska modellen av sorti, protest och lojalitet för att analysera Sveriges vägval. Till skillnad från Hirschman, Rookan, Bartolini och von Sydow argumenterar Fägersten dock för att lojalitet i sig kan vara en egen kategori och inte enbart en mellanliggande variabel som påverkar valet mellan sorti och protest. Utifrån detta perspektiv handlar protest om att aktivt motverka och försöka förändra den givna politiken. Sorti handlar om att antingen lämna unionen, vilket Storbritannien valde, eller att lämna något av unionens samarbetsområden, såsom exempelvis Danmark gjort med den gemensamma säkerhets- och utrikespolitiken i EU. Lojalitet innebär slutligen att anpassa sig efter den rådande majoritets positionen inom unionen (Fägersten, 2017: 137).

Vidare argumenterar jag för att detta teoretiska ramverk är särskilt lämpligt att applicera på det valda fallet eftersom den tidigare forskningen har påvisat att småstaters inflytande inom EU torde minska efter Brexit. Detta eftersom Storbritannien tidigare erbjudit de små medlemsstaterna inom EU ett robust skydd mot en fransk-tysk dominans inom EU (Wivel och Thorhallsson, 2018: 17). Vidare har det också betonats att Frankrikes och Tysklands styrka och betydelse för EU, särskilt inom försvars- och säkerhetspolitiken, torde öka på grund av Brexit (Wivel och Thorhallsson, 2018: 9). Denna argumentation och slutsats kring teorins lämplighet bygger också på Björn Fägerstens diskussion om att vägvalet mellan lojalitet, protest och sorti till mycket hög grad fångar den svenska positionen inför det stundande Brexit (Fägersten, 2017: 137).

4. Metod

Detta avsnitt kommer att presentera de olika metodologiska vägval som undersökningen är baserad på samt vad detta innebär för studiens validitet och reliabilitet. Jag ämnar att i denna uppsats undersöka om Storbritanniens val att lämna den Europeiska Unionen påverkat de svenska partiernas inställning till EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik. Då det specifika fallet är i fokus i undersökningen, och inte själva teorin, innebär det att studien har en teorikonsumerande istället för enbart en teoriprövande karaktär (Esaiasson m.fl, 2012: 40-42). Undersökningen kan vidare även ses som en jämförande studie, då den ämnar att undersöka svensk politik över tid med syfte att studera om en eventuell förändring i de svenska partiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik skett (Esaiasson m.fl, 2012: 109).

Arbetet med undersökning har utförts både deduktivt och induktivt. Huvudsakligen har ett deduktivt tillvägagångssätt använts eftersom operationaliseringen har genomförts utifrån den valda teoribildningen. Samtidigt har inga tydliga mätinstrument och indikatorer skapats under operationaliseringen vilket därmed även medför ett induktivt tillvägagångssätt i denna studie. Detta innebär att denna studie därmed placeras mellan det deduktiva och det induktiva. Valet att inte enbart fokusera på teorin utan på själva forskningsproblemet är också kopplat till den kritik som återfinns mot teori- eller metod-driven forskning. Både metod- och teoridrivna forskning tenderar att leda till miss- eller övertolkningar av det analyserade datamaterialet. Vidare medför detta forskningsproblem, som tidigare inte studerats djupgående på grund av dess relativa närhet i tid, att det finns en inomvetenskaplig lucka att fylla. Det medför att denna studie bidrar till det rådande forskningsläget (Shapiro, 2002: 597-598, 603).

4.1 Kvalitativ innehållsanalys

Dataanalysen i studien är främst baserad på en kvalitativ innehållsanalys där ett antal texter, bestående av propositioner, motioner, utrikesdeklarationer, skrivelser, fakta-promemorior, debattartiklar, tal samt övriga säkerhetspolitiska dokument kopplade till EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik, har analyserats. Detta tillvägagångssätt innebär att jag noggrant och metodiskt läser och förstår de granskade texterna i studien. Kvalitativ innehållsanalys gör det möjligt för mig att läsa texternas innehåll aktivt, ställa frågor utifrån sammanhanget, urskilja hur argumenten och ställningstagandena är uppbyggda samt analysera vilka slutsatser dessa bygger på. Genom att applicera dessa texter och tolka de utifrån den kontext de är skapade erhåller vi en större förståelse för innehållet (Esaiasson m.fl, 2012: 210). Kvalitativ innehållsanalys, till skillnad från kvantitativ innehållsanalys, mäter eller räknar inte frekvensen av ord eller innehållet i de granskade dokumenten utan denna metod tar istället en mer omfattande och komplex infallsvinkel för att studera förändring. Eftersom jag ämnar att undersöka om och hur vi kan uppleva förändring kräver detta tolkningar som är mer komplicerade än att mäta frekvens. Detta medför att ett kvalitativ tillvägagångssätt används istället för en kvantitativ metod. Skillnaden mellan kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys är dock enbart relativ i dessa fall (Boréus och Bergström, 2017: 24).

Kvalitativ innehållsanalys är användbart när en vill studera förändring över tid. Genom att studera exempelvis tal eller motioner och propositioner kan en granska och uppfatta vilka förändringar som skett över tid. Att använda offentligt material såsom motioner och propositioner är därmed ofta lämpligt i dessa fall. Vidare medför denna metod att en kan studera hur olika ämnen och fall skildras eller utvärderas (Boréus och Bergström, 2017: 25-26). Eftersom jag använder ett kvalitativ tillvägagångssätt där ingenting mäts eller räknats har ett utförligt och öppet frågeformulär skapats

för att appliceras på de granskade texterna. Genom att systematiskt ställa samma frågor till samtliga granskade texter kan en upptäcka de förändringar som uppstått mellan de olika dokumenten (Boréus och Bergström, 2017: 244). Dessa frågor är vidare baserade utifrån teorin och den tidigare forskningen och skapar därmed den analysmodell utifrån vilken analysen genomförs (Esaiasson m.fl, 2012: 215-216). Dessa frågor presenteras vidare under avsnitten 4.5 *operationaliseringar*.

4.2 Samtalsintervjuer

Vidare har jag också valt att använda samtalsintervjuer för att fördjupa analysen i detta fall. Intervjuerna var baserade på ett frågeformulär med en semistrukturerad karaktär, där olika huvudteman efterföljdes av ytterligare frågor. En tydlig fördel med detta upplägg är att det ger respondenterna en större möjlighet att själv formulera och förklara sina åsikter samtidigt som jag kan se till att intervjuerna berör undersökningens syfte och frågeställning (Teorell och Svensson, 2007: 89-90). Vidare är semistrukturerade intervjuer lämpligare när komplexa och svåra frågor berörs, där vissa frågor ibland behöver förklaras eller förtydligas (Esaiasson m.fl, 2012: 235). Mina frågor är baserade utifrån undersökningens frågeställning samt den valda teorin, vilket medför ett kumulativt tillvägagångssätt (Esaiasson m.fl, 2012: 241-242).

Jag valde utifrån ett strategiskt urval att vända mig till riksdagsledamöter från regeringspartierna och allianspartierna för att genomföra mina intervjuer. Via e-post fick jag kontakt med riksdagsledamöter från Socialdemokraterna och Moderaterna och bokade in intervjuer med dessa. Intervjuerna tog plats i riksdagen i anslutning till respondenternas kontor där intervjuerna utgick från ett redan fastställt frågeformulär, vilket är bifogat som bilaga, med huvudteman och följdfrågor. Intervjuerna tog mellan 30 till 45 minuter att genomföra och jag valde att efter de genomförda intervjuerna att transkribera de delar av intervjuerna där respondenterna diskuterade frågor som relaterade till mina forskningsfrågor och syfte. Detta medför att jag får en tydligare överblick över det insamlade materialet. Antalet respondenter i studien beror på studiens begränsade tidsomfång samt utifrån det stora skriftliga materialet som återfinns.

Vid insamling av material via intervjuer är etiska överväganden särskilt viktiga. Jag har utgått från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning när jag genomförde mina intervjuer. Vetenskapsrådet har fastställt fyra krav för denna typ av forskning, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär att mina respondenter är medvetna om deras roll i studien samt om undersökningens syfte och frågeställning. Det andra kravet, samtyckeskravet, innebär att respondenterna är medvetna och samtycker till att delta i undersökningen samt att de kan välja att inte svara eller avbryta intervjun när de vill. Nyttjandekravet betyder att det insamlade materialet enbart används till det befintliga forskningssyfte. Konfidentialitetskravet innebär slutligen att jag hanterar det insamlade materialet varsamt och iakttar sekretess (Vetenskapsrådet, 2002: 6-14). Utifrån dessa krav har jag erbjudit mina respondenter möjligheten att läsa de transkriberade citaten som används i studien samt erbjudit respondenterna tillgång till det slutliga resultatet. Båda respondenterna godkände likaså att jag genomförde en inspelning av intervjuerna.

4.3 Material och respondenter

Inhämtning av material har främst skett genom Riksdagens hemsida men även genom nyhetsmedia samt via partiernas egna kanaler där jag utifrån den valda undersökningsperioden har eftersökt material kopplat till EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Därmed har en omfattande insamling av

propositioner, motioner, fakta-promemorior, skrivelser, utrikesdeklarationer, tal, debattartiklar samt övriga säkerhetspolitiska dokument kopplat till EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik från regeringen Löfven och allianspartierna mellan 2014 - 2018 skett. Vidare har också två intervjuer genomförts för att fördjupa detta material. Vid val av material är det alltid viktigt att ta hänsyn till om det är primär- eller sekundär källor samt agera källkritiskt (Esaiasson m.fl, 2012: 278-280). Att använda sig av offentligt framställt material såsom motioner och propositioner medför att analysen är baserad på primärkällor som har hög samtidighet vilket höjer deras relevans för studien.

Respondenterna i min studie kommer från Socialdemokraterna respektive Moderaterna. Alexandra Völker är tjänstgörande riksdagsledamot för Socialdemokraterna och är ledamot i Försvarsutskottet samt suppleant i EU-nämnden (Riksdagen, 2018a). Karin Enström är tjänstgörande riksdagsledamot för Moderaterna, tidigare försvarsminister mellan 2012-2014, och är för närvarande Moderaternas Europapolitiska talesperson. Karin Enström var tidigare Moderaternas utrikespolitiska talesperson och har under denna mandatperiod varit aktiv debatten kring EU:s försvar- säkerhetspolitik (Moderaterna, 2018; Riksdagen, 2018b).

4.4 Validitet, reliabilitet samt metodologiska begränsningar

Kvalitativa undersökningar såsom denna brukar kännetecknas av en högre grad av validitet. Det innebär att undersökningen torde sakna systematiska mätfel samt att det mäter det som ämnas att undersökas. Detta tenderar dock att leda till att generaliserbarheten och reliabiliteten i dessa studier anses vara lägre (Teorell & Svensson 2007: 57-59). Genom att tydligt presentera mitt använda analysmaterial medför detta dock att reliabiliteten höjs eftersom vidare studier kan testa mina antaganden genom att applicera samma material på sin studie (Bergström och Boréus, 2005: 36). Textanalyser av detta slag innebär även problem med att allt inte kan mätas samt att det är svårt att finna de underliggande motiven utifrån detta material. Användningen av innehållsanalys innebär att materialet måste tolkas och detta innebär därmed ett subjektivt åtagande. Vid dessa typer av analyser är det viktigt att förstå att ”verkligheten” är något vi skapar och att detta påverkar vår möjlighet att analysera materialet (Boréus och Bergström, 2017: 47-49). Genom att använda citat försöker jag dock tydligt visa hur jag analyserat texterna vilket bör innebära att vidare studier enklare kan testa mina antaganden.

Vidare medför olika typer av metodval självklart olika typer av begränsningar. En kvalitativ analys av texter kan innefatta många olika typer av metoder såsom diskursanalys, processpåring eller som i detta fall innehållsanalys (Esaiasson m.fl, 2012: 221-222). Utifrån de ontologiska och epistemologiska utgångspunkterna samt den tydliga post-positivistiska koppling som exempelvis diskursanalys medför anser jag att innehållsanalys är ett mer passande tillvägagångssätt i denna studie (della Porta och Keating, 2008: 21-24).

4.5 Operationalisering

För att undersöka om en förändring skett i regeringens och allianspartiernas inställning och syn på EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik mellan 2014 - 2018 måste det teoretiska avsnittet operationaliseras. Operationaliseringen har skett genom att frågor, utifrån den valda teorin, har skapats vilka sedan systematiskt ställts till det insamlade analys materialet för att undersöka de valda frågeställningarna. För att genomföra undersökningen utifrån denna operationalisering har först en djupgående inläsning av det insamlade materialet skett. Därefter har de satser och uttryck

som diskuterar EU:s försvars- och säkerhetspolitik valts ut för att möjliggöra en analys över tid. Slutligen har nedanstående frågor applicerats på detta material.

Teoribildningen, som tidigare presenterats, innebär kortfattat att aktörer som är missnöjda med utvecklingen har tre olika val - att vara lojal, att protestera eller att lämna. Likt Fägersten analyserar jag den svenska positionen utifrån att lojalitet är ett av de tre möjliga vägvalen. Detta innebär att lojalitet inte enbart ska ses som en mellanliggande variabel såsom Hirschman ursprungligen menade (Fägersten, 2017: 137). Min ambition är därmed att i en kumulativ anda bygga vidare på Fägerstens forskning inom detta område för att tydliggöra om vi kan se en förändring i den svenska politiken. Detta innebär att jag utifrån det granskade materialet och i relation till teoribildningen systematiskt ställer följande frågor till mitt insamlade material. Dessa frågor blir därmed de valda indikatorerna som nyttjas för att undersöka min valda frågeställning:

Sorti:

- Återfinns det i materialet eller intervjuerna en vilja att antingen lämna EU-samarbetet eller en vilja att få ett undantag (*opt-outs*) från vidare samarbete?

Denna fråga är tydligt sammankopplad till den teoretiska diskussion Fägersten förde där han menar att *"Exit skulle för en enskild medlem innebära att lämna unionen eller något av dess avgränsade samarbetsområden"* (Fägersten, 2017: 137).

Lojalitet:

- Åligger det en förändring i materialet eller intervjuerna där partierna uttrycker en vilja att förstärka eller fördjupa samarbetet inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik efter Brexit-omröstningen?
- Tydliggörs sammanhållning inom EU mer eller mindre av partierna efter Brexit-omröstningen?

Dessa frågor är utvalda som indikatorer för lojalitet eftersom jag argumenterar för att en uttrycklig viljan att förstärka och fördjupa samarbete samt ett tydliggörande för sammanhållning innebär ett märkbart ställningstagande för utvecklingen inom EU. Vidare är dock lojalitet alltid ett svårt begrepp att mäta och analysera men jag menar att ett förändrat ställningstagandet i en positiv riktning torde innebära en påvisad lojalitet gentemot EU. Enligt Fägersten skulle lojalitet i detta sammanhang innebära att Sverige anpassade sina positioner i relation till den rådande majoriteten inom EU (Fägersten, 2017: 137).

Protest:

- Stärks betoningen kring att försvars- och säkerhetspolitiken skall vara mellanstatlig?
- Åligger det en större kritik gentemot det pågående arbetet inom försvars- och säkerhetspolitiken?
- Uttrycks det en större vilja att förändra politiken inom EU:s försvar- och säkerhetspolitik?
- Väljer Sverige att rösta nej i Europeiska unionens råd och därmed stoppa ett fördjupat samarbete?

En tydligare betoning av mellanstatlighet torde innebära att medlemsstaterna vill erhålla en större kontroll över utvecklingen av detta politikområde. Likt Fägersten menar jag också att ett tydligare uttryck för en vilja att förändra innebär att aktören protesterar gentemot den nuvarande inriktningen (Fägersten, 2017: 137). Vidare är att rösta nej i Europeiska unionens råd en tydlig protest markör då medlemmarna främst söker efter att uppnå konsensus inom rådet för att motverka en röstningsprocess (Bomberg och Stubb, 2004: 77).

4.6 Avgränsningar

Studien är avgränsad till EU:s försvars- och säkerhetspolitik och bortser därmed från andra delar av EU:s utrikespolitiska instrument såsom handels- och biståndspolitik. Vidare har jag valt att enbart fokusera på regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt allianspartierna Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna. Valet att bortse från Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet beror på deras inställning till EU där partierna antingen vill lämna unionen eller folkomrösta om utträde (Sverigedemokraterna, 2018; Vänsterpartiet, 2018). Dessa åsikter har båda partierna haft under hela den undersökta tidsperioden och det torde innebära att graden av förändringar är låg. Ett särskilt fokus åligger Socialdemokraterna och Moderaterna i denna studie, detta har varit ett strategiskt val utifrån deras betydelse för svensk politik (Se exempelvis; Westberg, 2003). Vidare har jag valt att avgränsa studien till att jämföra perioden oktober 2014 till juni 2016 med perioden juni 2016 till mars 2018. Dessa två tidsperioder är valda utifrån den rådande mandatperioden för den nuvarande regeringen samt med hänsyn till Brexit-omröstningen som genomfördes i juni 2016.

5. Resultat

Detta avsnitt presenterar hur regeringen och allianspartierna har diskuterat och ställt sig till EU:s försvars- och säkerhetspolitik under de två valda undersökningsperioderna. Resultatet bygger på den omfattande insamling av propositioner, motioner, promemorior, debattartiklar, riksdagsdebatter samt de genomförda intervjuerna.

5.1 Regeringens inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik oktober 2014 - juni 2016.

Regeringen redogör i den *Försvarspolitiska inriktningen - Sveriges försvar 2016-2020* att Sveriges säkerhet byggs solidariskt med andra. De fastslår att genom medlemskapet i EU ansvarar Sverige solidariskt med de övriga EU-länderna för säkerheten i Europa. Vidare skriver regeringen att *"samarbetet i EU intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik"* samt att *"EU:s förmåga att agera som en säkerhetspolitisk aktör är en funktion av medlemsstaternas resurser, sammanhållning och politiska vilja"*. Att stärka EU:s förmåga att leda, planera och genomföra civila och militära krishanteringinsatser är därmed centralt för att stärka unionen som säkerhetspolitisk aktör. Regeringen skriver vidare att den Europeiska Unionen skall vara centrum i ett starkt europeiskt samarbete (Prop. 2014/15:109, 35). Regeringen vill även aktivt medverka i olika typer av bilaterala och multilaterala militära samarbeten i främst norra Europa. De pekar tydligt ut det brittisktleda Joint Expeditionary Force som ett sådant exempel (Prop. 2014/15:109, 56).

I regeringens utrikesdeklaration 2015 redogjorde utrikesminister Margot Wallström för att den svenska rösten blir högre i världen om den uttrycks tillsammans med EU:s övriga medlemsstater. Vidare betonades det att EU behöver bredda sitt internationella engagemang, förstärka sin krishanteringsförmåga samt skapa en global strategi (Regeringen, 2015: 1-2). I den efterföljande debatten ansåg oppositionen från allianspartierna att regeringen fokuserade för mycket på samarbetet inom FN och att EU-samarbetet därmed blev lidande. Utrikesministern svarade på denna kritik med att FN och EU hör ihop och att oppositionen glömmer bort politiken på den globala och lokala nivån. Vidare lyfte även regeringsföreträdare upp att EU i grunden är en fredsorganisation och att utvidgningsprocessen leder till en fredligare europeisk kontinent. Därför glädjes de över de associeringsavtal som genomförts med Ukraina, Georgien och Moldavien (Riksdagen, 2015a).

I utrikesdeklarationen 2016 förstärkte regeringen sitt ställningstagande och redogjorde för att EU är den viktigaste utrikespolitiska arenan för Sverige. Vidare betonade de utifrån den genomförda omförhandling av Storbritanniens avtal inför Brexit-omröstningen att det var viktigt att motverka interna splittringar samt att det är centralt att Storbritannien väljer att stanna i EU. Regeringen betonar också att sammanhållning inom EU samt att ett utökat samarbete med aktörer som Finland, de övriga nordiska länderna, Nato, OSSE, FN samt en förstärkt transatlantisk länk är det som bygger den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken (Regeringen, 2016: 1-2). Utrikesministern menade vidare att Sveriges främsta försvarslinje är att föra en ansvarsfull, aktiv och bred utrikes- och försvarspolitik (Riksdagen, 2016a).

Angående verksamheten i Europeiska Unionen under 2014 betonar regeringen i sin skrivelse till Riksdagen att Sverige verkat för en väl fungerande och stark Europeisk utrikestjänst (EEAS) inom EU (Skr. 14/15:65, 37). Regeringen har också arbetat för att ramverket för försvarssamarbete inom Europeiska försvarsbyrå (EDA) skall vara baserat på mellanstatlighet och frivillighet samt utgå från befintliga processer inom Nato och EU (Skr. 14/15:65, 47). Vidare präglades mötena i

Europeiska rådet under året mycket av situationen i Ukraina (Skr. 14/15:65, 19-27). Noterbart är att den nuvarande regeringen tillträdde i oktober 2014 men författade denna skrivelse till Riksdagen i mars 2015.

I regeringens skrivelse angående verksamheten i Europeiska unionen under 2015 angav regeringen att det gångna året varit ett dramatiskt sådant för EU där frågor som flyktingkrisen, Storbritanniens reformkrav och Ukraina varit centrala. Vidare skriver regeringen att *”Storbritannien är en viktig partner för Sverige i EU-samarbetet och regeringens utgångspunkt är att landet ska förbli medlem i EU”* (Skr. 15/16: 65, 13-15). I relation till utrikes- och säkerhetspolitiken skriver regeringen att de även under 2015 verkat för en väl fungerande och stark Europeisk utrikestjänst (EEAS). Under året har också det Europeiska rådet tagit beslut om att fortsätta arbetet med att skapa en mer resultatorienterad, synlig och produktiv gemensam säkerhets- och försvarspolitik (Skr. 2015/16:115, 39-40). EU:s höga representant för utrikes- och säkerhetsfrågor Federica Mogherini gavs även av Europeiska rådet i uppdrag att till juni 2016 presentera en omfattande strategi för Europeiska Unionens agerande i världen (Skr. 2015/16:115, 22). Sverige verkade även under året för att samarbetet mellan Nato och EU skall utvecklas, speciellt i relation till Europas motståndskraft mot hybridkrigföring. EDA startade också under 2015 arbetet med att förbättra byråns förmågeutveckling och regeringen skriver att det till stor utsträckning har uppstått en samsyn om detta (Skr. 2015/16:115, 43). I den efterföljande Riksdagsdebatten redogjorde riksdagsledamöter från regeringspartierna att de pågående kriserna i EU:s närhet innebär att unionen måste förstärka sitt samarbete samt att EU måste ta ett större globalt ansvar (Riksdagen, 2016b).

5.2 Regeringens inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik juni 2016 - mars 2018.

Utrikesminister Margot Wallström skrev i september 2016, efter att EU presenterat sin Globala Strategi samt att Storbritannien valt att rösta för utträde ur unionen, att EU:s nya strategi kan ses som en motpol till Brexit. Hon fortsatte sedan att redogöra för att Europa måste ta ett större ansvar för sin egen säkerhet och att detta sker genom att förstärka de militära och civila kapaciteter inom EU:s medlemsländer. Hon avslutade sedan sin debattartikel med att *”Sverige ska vara en tydlig röst för ett starkt och enat EU i världen”* (Utrikesmagasinet, 2016).

I utrikesdeklarationen 2017 redogör regeringen för sin ambition att bidra till ett principfast och sammanhållet EU. Regeringen ser att *”utvecklingen inom EU och i vår omvärld sätter samarbetet på prov”*. EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska arena och regeringen fastslår att EU:s Globala Strategi får stor betydelse för utvecklingen där Sverige aktivt skall arbeta för att förstärka EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Regeringen beklagade även Storbritanniens val att lämna unionen samt uttrycker att de vill fortsätta att ha goda relationer med Storbritannien även efter deras utträde (Regeringen, 2017a: 1-3). I utrikesdeklarationen 2018 säger regeringen likt tidigare år att *”Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik bygger på sammanhållning i EU och ökat samarbete på bred front: i Norden och Östersjöområdet, inom FN och OSSE, med Nato och genom en stark transatlantisk länk”*. Regeringen redogör likaså för att EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska arena. Utrikesministern beskrev även hur EU utvecklar sin gemensamma försvars- och säkerhetspolitik och att Sverige bidrar till detta genom PESCO. Hon beskriver hur Sverige tillsammans med Tyskland och Finland utvecklar processen för att förbättra EU:s civila kompetenser för att förhindra och handskas med konflikter (Regeringen, 2018: 1-3).

Under mandatperioden har utvecklingen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik skett i snabb takt och detta har föranlett att regeringen har presenterat flera olika faktrapromemorior angående dessa EU-förslag. I slutet av 2016 skrev regeringen att de välkomnade ett utökat samarbete inom försvarsmateriel på europeisk nivå. De betonade dock vikten av de mellanstatliga principerna samt att medlemsstaternas egna kompetenser inom detta område ska skyddas (Faktraprom. 2016/17:FPM46). Vidare skrev de att ett eventuellt framtida PESCO-samarbete *"måste utformas på ett inkluderande sätt, dvs. med deltagande av så många medlemsstater som möjligt och låga trösklar för deltagande"* samt att de som initiativtagare till EU:s civila krishanteringmekanismer ämnar att vara med och stärka EU:s civila förmågor. Även i denna skrivelse betonade regeringen att EU är Sveriges viktigare utrikespolitiska arena (Skr. 2016/17:196, 15-16). I relation till EU-kommissionens diskussionsunderlag angående det europeiska försvarets framtid understryker regeringen att försvars- och säkerhetspolitiken skall vara mellanstatliga (Faktraprom. 2016/17:FOM114). Regeringen betonar också att de inte står bakom Kommissionens målsättning om en europeisk försvarsunion (Faktraprom. 2017/18:FPM24). Vidare välkomnar dock regeringen arbetet att förbättra möjligheterna för militära transporter inom Europa samt ett utökat samarbete på EU-nivå inom försvarsmateriel. Samtidigt betonar de också de mellanstatliga aspekterna av dessa samarbeten (Faktraprom. 2017/18:FPM30; Faktraprom. 2016/17:FPM113).

Hösten 2017 lade sedan regeringen fram en proposition för att delta i PESCO-samarbetet inom EU. Regeringen fastslog att EU stod inför allvarliga utmaningar och betonade det försämrade omvärldsläget för att delta i samarbetet. Vidare skriver de att *"även solidariteten och sammanhållningen inom EU har utsatts för betydande utmaningar. Storbritanniens aviserade utträde ur unionen är det tydligaste exemplet på detta"* (Prop. 2017/18:44, 4-5). Regeringen skriver vidare att de *"anser att europa-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl talar för ett svenskt deltagande i Pesco"* och att ursprungspunkten är *"ett handlingskraftigt och sammanhållet EU, som för en principfast säkerhetspolitik, är av stor vikt för Sveriges nationella säkerhet"*. Regeringen betonar att den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken baseras på mellanstatlighet och att deltagande i projektet är frivilligt vilket därmed inte påverkar Sveriges nationella suveränitet. Regeringen vill vidare att EU skall ha möjligheten att utföra alla typer av krishanteringsinsatser vilket även inkluderar de mest krävande insatserna. Enligt regeringens bedömning bidrar PESCO-samarbetet till att sammanhållning inom unionen stärks samt till att förstärka EU:s gemensamma försvars- och säkerhetspolitik (Prop. 2017/18:44, 10-12).

I riksdagsdebatten angående PESCO-propositionen framhöll Alexandra Völker (S) att PESCO-samarbetet ligger i linje med det rådande försvarsinriktningsbeslutet. Detta då försvarsinriktningsbeslutet betonar att EU-samarbetet intar en särskild ställning inom svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Hon betonade även att det är de mellanstatliga och frivilliga aspekterna av samarbetet som medför att det inte hotar Sveriges alliansfrihet (Riksdagen, 2017a). I den genomförda intervjun med Alexandra Völker vidareutvecklade hon detta resonemang och underströk att *"från vår sida så står vi fast vid vår hållning att EU:s försvarssamarbete skall vara mer bilateralt, mer frivilligt. Inte att skapa en EU-armé"*. Angående sammanhållningen i EU ansåg Alexandra Völker att sammanhållning alltid varit viktigt och att hon var osäker om Brexit explicit påverkat detta (Intervju, Völker 2018).

I den svenska nationella säkerhetsstrategin som presenterades i början av 2017 fastslog regeringen sin samlade syn på den svenska säkerhetspolitiken. Regeringen valde att betona de stora utmaningar EU står inför och nämnde där både det osäkra läget i EU:s närhet och Storbritanniens val att lämna som två av de största utmaningarna (Regeringen, 2017b: 12). Regeringen fastslår att *"EU:s*

sammanhållning har ett tydligt egenvärde för Sverige. Den bidrar till att vi kan uppnå målen för vår säkerhet också i relation till världen utanför EU. Ett enigt och starkt EU, som för en principfast och handlingskraftig utrikespolitik, är viktigt också för Sveriges säkerhet". Därför vill regeringen vidareutveckla EU:s förmåga att agera som en säkerhetspolitisk aktör (Regeringen, 2017b: 16). När utrikesminister Margot Wallström och försvarsminister Peter Hultqvist i en debattartikel presenterade PESCO-samarbetet valde de att tydligt koppla det till den nationella säkerhetsstrategin och därmed skriva att *"den nationella säkerhetsstrategin identifierar det som ett nationellt intresse att bevara och stärka EU:s samarbete, solidaritet och integration. Vi har två övergripande mål: en starkare sammanhållning inom EU och en stärkt gemensam säkerhets- och försvarspolitik"* (DN, 2017).

I regeringens skrivelse angående verksamheten i Europeiska unionen under 2016 framförde regeringen gentemot de övriga 27 kvarstående EU-länderna att det är viktigt att de står enade gentemot de utmaningar unionen står inför (Skr. 2016/17:115, 17). Under 2016 välkomnade även det Europeiska rådet EU:s Globala Strategi samt antog åtgärder för att implementera förslagen från strategin. Sverige arbetade aktivt i relation till detta med att lyfta frågor kring civil och militär krishantering (Skr. 2016/17:115, 29-31).

I skrivelsen angående verksamheten i Europeiska unionen under 2017 skriver regeringen att det återigen råder en större optimism inom EU. I relation till Storbritanniens förhandlingar om utträde håller EU27 samman och de skriver att en större framtidsdiskussion inom unionen har uppstått under 2017 (Skr. 2017/18:118, 14). När Europeiska rådet i juni 2017 beslutade att det fanns ett behov av att lansera PESCO-samarbetet framhöll regeringen vikten av att *"pågående subsidiaritetsprövningar ska respekteras"*. I december 2017 togs sedan beslutet för att implementera samarbetet (Skr. 2017/18:118, 19-21). Regeringen skriver att *"Sverige välkomnar upprättandet av ett ambitiöst, inkluderande och mellanstatligt Pesco. Pesco bidrar till en stärkt gemensam säkerhets- och försvarspolitik, och till bättre sammanhållning inom EU"* (Skr. 2017/18:118, 39).

5.3 Allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik oktober 2014 - juni 2016.

Moderaterna har varje år under mandatperioden presenterat parti- eller kommittémotioner som berör EU:s försvars- och säkerhetspolitik. I motionen *Frihet och utveckling i världen* 14/15: 2993 betonar Moderaterna att ett starkt samarbete inom EU krävs men också att EU inte skall ges uppgifter som medlemsstaterna själva bäst hanterar. Vidare skriver de att de vill stärka den Europeiska utrikestjänsten (EEAS) för att EU:s gemensamma utrikespolitiska röst skall bli starkare i världen. Moderaterna vill också fördjupa Sveriges samarbete med Nato samt verkar för en anslutning. I Moderaternas partimotion *Säkerhet i en orolig omvärld* betonar de att 22 av 28 EU-länder är medlemmar av Nato och att det endast är Nato som har kapaciteten att säkra den territoriella integriteten för EU-länderna. De skriver dock att EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska forum och att det är genom EU som Sverige kan hantera många av sina framtidsutmaningar (Mot. 2015/16:2174, 8-10).

Moderaterna anser vidare att *"EU behöver en mer aktiv utrikespolitik, som är bredare förankrad och konsekvent bedriven. EU behöver också agera proaktivt"* samt att EU:s medlemsstater måste utveckla deras civila och militära förmågor för att hantera kris och konflikt. Därför måste det försvarspolitiska samarbetet utökas. Moderaterna välkomnade också EU:s arbete med den Globala

Strategin då de anser att EU behöver stärka sina förmågor i en allt oroligare värld (Mot. 2015/16:2332, 6-8). Moderaterna beskriver även att Storbritanniens kommande folkomröstning kommer få stor betydelse för EU samt att unionen måste ta allvarligt på delar av den kritik som Storbritannien framfört gentemot EU. De skriver att *"reformtempot inom EU måste öka medan byråkratin och den politiska klåfingrigheten måste minska"*. De efterlyser slutligen en mer konkret EU-politik från regeringen, detta då de anser att regeringen agerar passivt och inte har någon tydlig plan för vad de vill få ut av EU-samarbetet (Mot. 2015/16:2332, 9-10).

I den utrikespolitiska debatten 2015 kritiserade Moderaterna regeringen för att fokusera för mycket på FN-samarbetet och att regeringen tonat ner sitt fokus på den Europeiska Unionen. De ansåg också att Sverige skall tillhöra kärnan inom EU samt att de betonade att de vill fortsätta att förstärka den gemensamma utrikespolitiken. EU anses därmed vara det bästa verktyget för Sverige att skapa en utrikespolitik som påverkar i världen (Riksdagen, 2015a). I den utrikespolitiska debatten 2016 argumenterar Moderaterna för att Sverige måste ta en större roll i EU-samarbetet samt betonade vikten av sammanhållning inom EU (Riksdagen, 2016a).

I riksdagsdebatten angående verksamheten i Europeiska Unionen under 2014 framhöll företrädare för Moderaterna att de vill se en stärkt utrikespolitik på EU-nivå som utgår från gemensamma europeiska intressen (Riksdagen 2015b). I debatten om verksamheten under 2015 utmålades det kommande året som ett ödesår för EU där kriserna från 2015 såsom flyktingkrisen, spåren av finanskrisen samt splittringar inom unionen tenderar att fortgå. Moderaterna framhäver att det är viktigt att Storbritannien väljer att stanna kvar i unionen och betonar att vid Brexit kommer Sverige förlora en nära och viktig allierad inom EU (Riksdagen, 2016b).

Liberalerna skriver i sin motion *En liberal politik för Europa* att Sverige skall ingå i kärnan av EU. Vidare vill de utveckla EU:s utrikespolitik där de efterfrågar en mer gemensam och samordnad utrikespolitik inom EU där utrikestjänsten bör tilldelas en högre budget. De argumenterar för att EU:s röst är som högst när den är gemensam. Liberalerna anser också att det är viktigt att driva en tydlig linje gentemot Ryssland (Mot. 2015/16:2261, 2, 5). Företrädare för Liberalerna betonade under den utrikespolitiska debatten 2015 att de starkt tror på EU:s gemensamma röst och att de ansåg att regeringen var för inaktiva inom EU-samarbetet (Riksdagen, 2015a). I den utrikespolitiska debatten 2016 lyfter de att det är glädjande att regeringen ser EU som den viktigaste utrikespolitiska arenan men uttrycker att det också krävs mer konkret arbete från regeringen. Liberalerna anser även att debatten kring ett kommande Brexit inte får paralysera EU som projekt (Riksdagen, 2016a).

I Kristdemokraternas motion angående den försvars- och säkerhetspolitiska inriktningen anser de att Sverige måste utveckla sitt samarbete kring försvarsmateriel inom EU. De lägger dock i denna motion en större tonvikt på den svenska utsattheten och anser därmed att Sverige måste ansöka om medlemskap i Nato (Mot. 2015/16:2824, 3, 13). Kristdemokraterna skriver även i motionen *Frihet och säkerhet genom internationell samverkan* att *"EU är och ska vara det centrala forumet för svensk utrikes- och säkerhetspolitik"* samt att *"Kristdemokraterna vill att regeringen driver på för en mer aktiv, samstämmig och slagkraftig europeisk utrikespolitik"*. Kristdemokraterna vill också att Sverige skall vara aktiv i utvecklingen av EU:s krishanteringsförmågor samt medverka i EU:s militära insatser (Mot. 2015/16:2714, 3-4). I den utrikespolitiska debatten 2015 underströk företrädare för Kristdemokraterna även att EU:s utrikespolitik skall vara baserad på normer och värderingar (Riksdagen, 2015a). I den utrikespolitiska debatten 2016 kritiserade sedan Kristdemokraterna regeringen för att fokusera för mycket på sin FN-agenda (Riksdagen, 2016a).

Kristdemokraterna ville också att Sverige ska driva på för en översyn av EU:s Battelgroups (Riksdagen, 2016b).

Centerpartiet presenterade ingen övergripande motion som explicit diskuterade EU:s försvars- och säkerhetspolitik under den undersökta period. I de olika debatterna i Riksdagen har dock företrädare för Centerpartiet diskuterat dessa frågor. Vid utrikesdeklarationen 2016 betonades det att Sverige bygger sin säkerhet gemensamt med andra. De ansåg också att Sverige måste agera på ett sådant sätt att EU utvecklar sin förmåga som en politisk ledare i världen (Riksdagen, 2016a). De har också betonat att EU skall vara en global aktör (Riksdagen, 2016b).

5.4 Allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik juni 2016 - mars 2018

I Kommittémotionen *EU:s roll som global aktör* skriver företrädare för Moderaterna att Brexit är *"en väckarklocka för EU"* och att EU:s medlemsstater måste förstå att det finns brister i samarbetet. Därför måste Sverige aktivt ta tag i huvudfrågorna för att återskapa förtroende för EU (Mot. 2016/17:2767, 3). Övergripande överensstämmen denna motion dock till stora delar med föregående års Moderata kommittémotioner angående EU-samarbetet. Efterföljande år har dock flera skrivelser i motionen för 2017/2018 lagts till. Moderaterna understryker att det finns en stor vilja för att EU skall hålla samman men att det är svårt att enas kring viktiga och centrala frågor för unionen. De framhåller att *"det är vitalt att värna principen om att det som rör EU27 (det vill säga samtliga medlemsstater) ska diskuteras av EU27. Vi vill inte se en utveckling som i efterhand tvingar in oss i samarbeten vilka vi inte önskar delta i. En sådan utveckling kommer med största sannolikhet leda till att Sverige marginaliseras i EU och bidra negativt till förtroendet för EU i Sverige"* (Mot. 2017/18: 3240, 3-5). Moderaterna skriver sedan att de europeiska länderna bör ta ett större ansvar för säkerheten i Europa. Detta har lett till att försvarssamarbetet inom EU ökat i takt vilket innebär att *"detta ger oss anledning att se över och där nödvändigt ompröva våra positioner till försvarssamarbetet inom EU, för att försäkra oss om att våra ståndpunkter är relevanta och till största möjliga nytta för Sverige"*. De understryker dock att det är viktigt att EU:s arbete inte dubblar Natos samt att någon gemensam EU-armé inte är aktuell (Mot. 2017/18: 3240, 10). Övergripande betonar de också som tidigare att de vill stärka EU:s gemensamma utrikestjänst och att de vill fördjupa det försvarspolitiska samarbetet inom EU (Mot. 2017/18: 3240).

I Moderaternas motion *Frihet och utveckling i världen 2016/2017* betonas det att EU måste agera *"mer samstämmigt och proaktivt"* (Mot. 2016/17:2768, 10). I nästkommande års, 2017/2018, motion uttrycker Moderaterna att *"Storbritanniens beslut att lämna Europa har skakat om vårt utrikes- och säkerhetspolitiska struktur"* samt att sammanhållningen inom EU måste värnas (Mot. 2017/18:3239, 4, 8). Även denna motion understryker att Sverige kan behöva ompröva sina åsikter kring EU:s försvarssamarbete (Mot. 2017/18:3239, 17). Samma skrivelser återkommer även i Moderaternas partimotion *Säkerhetspolitik för Sverige 2017/18:3566*.

I den utrikespolitiska debatten 2017 framhävde företrädare för Moderaterna att Sverige varje dag måste arbeta för sammanhållningen inom EU samt att i en allt oroligare värld behöver Sverige vara mer delaktig och påverka den europeiska säkerhetsordningen genom Nato och EU (Riksdagen, 2017b). I 2018 års debatt påpekar företrädare för Moderaterna att regeringen prioriterar FN för mycket och efterfrågar ett tydligare fokus på EU-frågorna. De ställer sig frågande till vad regeringen vill med EU efter Brexit och anser att Sverige i den nuvarande formbara processen av EU:s försvarssamarbete måste agera tydligare (Riksdagen, 2018c). Liknande åsikter uttrycktes av

Karin Enström, europapolitisk talesperson, och Hans Wallmark, försvarspolitisk talesperson, i en debattartikel i Svenska Dagbladet där de ansåg att Sverige måste bli bättre på att i substans formulera och förklara vad som åligger i våra nationella intressen samt att de svenska partierna, däribland Moderaterna, måste ta en aktivare roll inom dessa frågor i EU (SvD, 2018a).

I den genomförda intervjun med Karin Enström (M) framförde hon att Moderaterna idag ser mer positivt på EU:s försvars- och säkerhetspolitiska samarbete än tidigare. Vidare angav hon att Moderaterna har mjuknat i inställningen till ett militärhögkvarter eller militärstab inom EU eftersom det finns en stor osäkerhet kring hur Brexit kommer att påverka EU:s förmågor inom detta område. Hon resonerade vidare om det svenska deltagandet i PESCO och övervägandena att gå med då *”priset att stå utanför riskerar ju att bli högre och högre och detta är något som man måste ta med i sina överväganden. Detta är ett sätt att visa, något som också uppskattats, ett hård politikområde där vi kan visa vår ambition och vilja. Detta är ett sätt för oss att visa att vi vill vara med, att visa att vi vill vara nära centrum i EU och inte ute i periferin”*. Hon lyfter vidare att Sverige har ett självpåtaget utanförskap, då Sverige inte är med i viktiga samarbeten som exempelvis Euron, och att när ett viktigt land som Storbritannien, som inte heller är med i Euro-samarbetet, lämnar riskerar Sverige att förlora i inflytande och tyngd. Därmed kan det vara viktigt för Sverige att visa vilja genom deltagande i PESCO-samarbetet (Intervju, Enström 2018).

Liberalerna uttryckte i slutet av 2016 i motionen *Tillsammans i Europa* att det är viktigt att fördjupa samarbetet inom EU även när andra aktörer tvekar. De betonade även att EU behöver en tydligare och gemensam utrikespolitisk röst (Mot. 2016/17:1077, 2-3). I nästföljande års motion betonade Liberalerna att de vill se ett fördjupat försvarssamarbete inom EU och välkomnade de diskussioner som pågick inom EU. De anförde också att Brexit kommer att få allvarliga konsekvenser för EU (Mot. 2017/18:3194, 3, 7). I motionen *Liberal försvarspolitik* skriver Liberalerna att EU är försvagat på grund av Brexit samt att *”för ett litet land måste nationell säkerhet uppnås i samarbete med andra genom ett NATO-medlemskap och fördjupat samarbete med andra EU-länder”* (Mot. 2017/18:3038, 2). I Liberalernas skrift *Liberala Europa-tankar: EU efter Brexit* betonar de dock att *”Nato förblir den säkerhetspolitiska arena Sverige bör verka inom”* (Liberalerna, 2017). Företrädare för Liberalerna betonade även i riksdagsdebatten om det europeiska försvarets framtid att Sverige och dess företrädare behöver ha en mer öppen och välkomnande inställning gentemot de olika försvarspolitiska samarbeten som återfinns inom EU (Riksdagen, 2017d).

Kristdemokraterna gav 2017 ut ett försvarspolitiskt program där de redogjorde för sina olika försvars- och säkerhetspolitiska åsikter. I detta skriver de att *”EU kan spela en stor roll när det gäller att bidra till en säkrare värld; detta gäller dock främst inom områden som kan benämnas ”mjuk säkerhet” såsom diplomati, ekonomi och mänskliga rättigheter”* samt att EU:s militära förmågor inte får överskattas. De skriver också att Brexit försvagar EU som säkerhetspolitisk aktör (Kristdemokraterna, 2017: 7, 23-24). Efter utrikesdeklarationen 2017 betonade företrädare för Kristdemokraterna att EU och Europa måste ta större ansvar och klara av oron i närområdet. Sammanhållning inom EU efter Brexit nämndes vidare som viktigt för Sverige (Riksdagen, 2017b). I den utrikespolitiska debatten 2018 efterfrågar Kristdemokraterna ett starkare EU med en tydligare utrikes- och säkerhetspolitik (Riksdagen, 2018c). Företrädare för Kristdemokraterna betonade även i riksdagsdebatten kring det europeiska försvarets framtid att *”vår värld behöver ett starkt Europa och ett starkt Nato. Men världen behöver inte ett Europa som drömmer om en framväxt av europeiska militära kulturer, som nämns i scenarierna, eller ett EU som i sin iver överlappar Natos viktiga verksamhet”* (Riksdagen, 2017d). Vidare har det också från Kristdemokratiskt håll diskuterats kring att Brexit lett till en aktualisering av försvarsfrågan inom EU men att detta inte får

leda till att federalistiska krafter använder detta för att påverka EU i en viss riktning (Riksdagen, 2017e).

Centerpartiet presenterade under 2017 en omfattande motion kring Sveriges internationella agenda. I den redogör de för att de ser positivt på EU-samarbetet samt betonar att Storbritanniens val innebär att *"Sverige måste bygga nya strategiska partnerskap inom EU för att fortsätta få sin röst hörd"* (Mot. 2017/18:3684, 7). Centerpartiet välkomnade det utökade försvarssamarbetet inom EU men betonade också vikten av att detta samarbete sker på en mellanstatlig nivå samt att EU och Nato ska komplettera varandra (Mot. 2017/18:3684, 20). De belyser även att de vill att det ska vara möjligt för EU att utvecklas i olika hastighet (Mot. 2017/18:3684, 10). Dessa åsikter förstärks ytterligare i en debattartikel av Centerpartiets försvarspolitiska talesperson Daniel Bäckström som redogör för att *"det europeiska försvarssamarbetet är mellanstatligt är fortsatt viktigt för Centerpartiet eftersom vi inte vill ge upp beslutsrätten över vårt eget nationella försvar, hur vår försvarsmakt och dess personal används. Det ska dock vara möjligt för EU att utvecklas djupare på vissa områden, utan att alla länder behöver vara med. I en dynamisk union kan vissa länder gå vidare och fördjupa samarbetet inom olika områden"* (SvD, 2018b). Vidare har Centerpartiet främst i de olika debatterna i riksdagen lyft att de ser positivt på utvecklingen inom EU men att det främst är genom Nato som Sverige bygger sin säkerhet (Riksdagen 2017d; Riksdagen 2017c).

Alliansen har även gjort några gemensamma yttranden angående EU:s försvars- och säkerhetspolitik under denna tidsperiod. Angående PESCO-samarbetet skriver de att Sverige genom att deltagit i nästan samtliga av EU:s militära insatser torde tillhöra kärnan inom detta område. De skriver också att det nära samarbetet med Nato och EU påverkar bilden av Sverige som militärt alliansfritt och kritiserar därmed realismen i regeringens förda säkerhetspolitik (2017/18:UFöU3). De skriver även att regeringen borde agera mer proaktivt inom detta område. De ser också positivt på utvecklingen inom detta område i EU men betonar att de inte vill att det ska utvecklas till någon gemensam EU-armé (2017/18:FöU1y).

6. Analys och teoretisk diskussion

I denna del presenteras den genomförda analysen och därmed hur de olika partiernas ställningstaganden överensstämmer med det teoretiska ramverket. Utifrån den genomförda operationaliseringen av det teoretiska ramverket har ett antal frågor skapats för att analysera uppsatsens övergripande syfte. Dessa frågor, som presenterades i avsnitt 4.5, har systematiskt använts för att undersöka regeringens och allianspartiernas inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik efter Brexit-omröstningen.

6.1 Sorti

Enligt den tidigare studien av Björn Fägersten skulle sorti innebära att en medlemsstat antingen lämnar unionen eller någon av dess samarbetsområden (Fägersten, 2017: 137). I relation till sorti-alternativet har därmed en fråga som lyder ”*återfinns det i materialet eller intervjuerna en vilja att antingen lämna EU-samarbetet eller en vilja att få ett undantag (opt-outs) från vidare samarbete?*” skapats för att analysera det insamlade materialet.

Regeringens inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik från 2014 till Brexit-omröstningen i juni 2016 kan beskrivas som försiktigt positivt. De uttryckte sig positivt kring samarbetet och betonade att de ville förstärka EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Det var dock viktigt att betona mellanstatlighet och det presenterades inga större eller nya ambitioner i relation till detta politikområde från regeringen. Efter Brexit-omröstningen har det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU dock tagit fart och detta har ställt Sverige och regeringen inför viktiga vägval. I relation till PESCO-samarbetet började den svenska regeringen att argumentera för att ett eventuellt samarbete ”*måste utformas på ett inkluderande sätt, dvs. med deltagande av så många medlemsstater som möjligt och låga trösklar för deltagande*” samt att ”*pågående subsidiaritetsprövningar ska respekteras*” (Skr. 2016/17:196, 15-16; Skr. 2017/18:118, 19-21). I propositionen kring samarbetet angav regeringen sedan att de välkomnade samarbetet utifrån de mellanstatliga, ambitiösa och inkluderande inslagen (Prop. 2017/18:44, 10-12).

Vidare sa Alexandra Völker (S) i riksdagsdebatten om PESCO-samarbetet att samarbetet ligger i linje med försvarsbeslutet från 2015 (Riksdagen, 2017a). Detta ger en rätt tydlig bild av hur den svenska argumentationen övergripande sett ut. Utifrån det insamlade materialet uppkommer det därmed inga indikationer från den svenska regeringen att de vill lämna samarbetet inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Snarare verkar Brexit lett till att regeringen tydligare välkomnar samarbetet, där de ger ett uttryckligt stöd till ett djupare samarbete. Ett tydligt sådant exempel är utrikesministerns debattartikel i Utrikesmagasinet, enbart några månader efter Brexit-omröstningen, där hon redogjorde för hur den Globala Strategin verkar som en motpol gentemot Brexit samt argumenterade för att EU:s medlemsstater måste förstärka sina militära kapaciteter (Utrikesmagasinet, 2016).

Allianspartiernas relation till detta alternativ påvisar liknande tendenser. Övergripande för allianspartierna under tidsperioden innan Brexit-omröstningen är deras uttryckliga vilja för att förstärka den Europeiska utrikestjänsten men att en större försvars- och säkerhetspolitisk debatt avsaknades. Efter Brexit-omröstningen har som sagt utvecklingen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik gått fort och allianspartierna har utifrån detta intagit en relativt likartad position som regeringen. En intressant aspekt är dock Centerpartiets ställningstaganden där de först uttrycker att de ser positivt på utvecklingen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Samtidigt betonar de

tydligt att de anser att försvarssamarbetet inom EU bör ske på en mellanstatlig nivå. I relation till detta skriver de vidare att samarbetet inom EU kan ske i olika takt och att vissa länder kan gå vidare och fördjupa samarbetet (SvD, 2018b). Detta kan tolkas utifrån olika perspektiv, där ett torde innebära att Sverige i framtiden kan tänkas stå utanför olika samarbeten. Övergripande presenterades eller uttrycktes det dock inte heller från allianspartierna en vilja att lämna det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU. Dock påvisar Centerpartiets ställningstagande att denna diskussion skulle kunna bli aktuell i framtiden och att detta blir ett område att nära följa framöver.

6.2 Lojalitet

Utifrån denna kategori har två frågor ställts till det insamlade materialet. Dessa är *”åligger det en förändring i materialet eller intervjuerna där partierna uttrycker en vilja att förstärka eller fördjupa samarbetet inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik efter Brexit-omröstningen?”* samt *”tydliggörs sammanhållning inom EU mer eller mindre av partierna efter Brexit-omröstningen?”*.

Utifrån det insamlade materialet märks ett tydligt ställningstagande från regeringen angående behovet och betydelsen av sammanhållning inom EU. Sammanhållning nämns explicit som ett tydligt egenvärde för Sverige och regeringen kopplar EU:s sammanhållning till unionens förmåga att upprätthålla säkerheten i Europa. I den nationella säkerhetsstrategin från 2017 skrev regeringen exempelvis att *”EU:s sammanhållning har ett tydligt egenvärde för Sverige. Den bidrar till att vi kan uppnå målen för vår säkerhet också i relation till världen utanför EU. Ett enigt och starkt EU, som för en principfast och handlingskraftig utrikespolitik, är viktigt också för Sveriges säkerhet”* (Regeringen, 2017b: 16). Detta indikerar tydligt ett förstärkt ställningstagande för sammanhållning inom EU. Under tiden fram till Brexit-omröstningen lyfte även regeringen sammanhållning som ett viktigt och prioriterat område. Detta uttrycktes dock inte i samma utsträckning som efter omröstningen samt att budskapet ofta kopplade till den stundande folkomröstningen i Storbritannien. Alexandra Völker (S) uttryckte dock i den genomförda intervjun att betoningen på sammanhållning inte ökat sedan Brexit-omröstningen utan att den hela tiden varit ett viktigt svenskt intresse (Völker, intervju 2018). Det övriga insamlade materialet verkar dock påvisa att regeringen numera lägger en tydligare tonvikt på sammanhållningen inom EU.

En annan intressant aspekt är att regeringen i sin proposition angående PESCO-samarbetet skriver att de *”anser att europa-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl talar för ett svenskt deltagande i PESCO”* samt att ursprungspunkten är *”ett handlingskraftigt och sammanhållet EU, som för en principfast säkerhetspolitik, är av stor vikt för Sveriges nationella säkerhet”* (Prop. 2017/18:44, 10-12). Att de uttryckligen anger *”Europapolitiska skäl”* för deltagandet är intressant och något som kan tolkas utifrån en vilja att vara lojal gentemot samarbetet inom EU. Detta var exempelvis något som Karin Enström (M) lyfte upp i den genomförda intervjun (Enström, intervju 2018). Budskapet angående sammanhållning fastslås också vidare i regeringens debattartikel när PESCO-samarbetet presenteras, när de skriver att *”Vi har två övergripande mål: en starkare sammanhållning inom EU och en stärkt gemensam säkerhets- och försvarspolitik”* (DN, 2017).

Därmed uttrycker regeringen också en vilja att fördjupa samarbetet inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Denna analys är dock svårare att genomföra och uttolka eftersom regeringen även innan Brexit angav att de ville förstärka EU som säkerhetspolitisk aktör, däribland i den försvarspolitiska inriktningen för Sverige. Det går dock utifrån det insamlade materialet att märka av en trend att tydligare betona viljan att förstärka den gemensamma försvars- och

säkerhetspolitiken. Tidigare angav regeringen ofta att de ville förstärka EU:s utrikespolitiska röst via Europeiska utrikestjänsten (EEAS), och detta är centralt även efter Brexit, men en tydligare tonvikt läggs numera på försvars- och säkerhetspolitiken. Fortsatt har det dock varit viktigt för regeringen att betona mellanstatlighet och frivillighet i relation till det fördjupade samarbetet.

Moderaternas ställningstaganden är även intressant att analysera då de tydligt anger att det kan vara nödvändigt att förändra sin tidigare position i relation till EU:s försvars- och säkerhetspolitik (Mot. 2017/18: 3240, 10). Detta påvisar en förändring gentemot tidigare år och det antyder att de är villiga att utveckla samarbetet mer än tidigare. Detta kan ses som ett tecken på att Moderaterna anpassar sig efter den rådande situationen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Att anpassa sina positioner gentemot den rådande majoriteten menar Björn Fägersten kan vara ett tydligt tecken på visad lojalitet gentemot organisationen (Fägersten, 2017: 137).

Vidare uttryckte Karin Enström, Moderaternas Europapolitiska talesperson, att Sverige har ett självpåtaget utanförskap och att priset att stå utanför olika samarbeten kan bli högt. Hon betonade även att deltagandet i ett samarbete som PESCO är ett tydligt sätt för Sverige att visa en vilja för att vara med i EU:s centrum och inte i EU:s periferi. Hon underströk också att ett sådant deltagande uppskattas av de övriga medlemsstaterna och att alla dessa aspekter måste tas med i beaktning (Enström, intervju 2018). Även detta ger en bild av att Moderaterna tenderar att vara mer lojala gentemot EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Karin Enström kopplade även valet att delta i PESCO till Brexit, då hon tydliggjorde att Sverige kan tänkas tappa inflytande efter Storbritanniens sorti och att Sverige därmed behöver delta i vidare samarbeten (Enström, intervju 2018). Övergripande verkar allt detta peka på en förändrad inställning från Moderaterna som överensstämmer mer med den rådande majoriteten inom EU.

Moderaterna uttryckte även att Brexit skakar om den utrikes- och säkerhetspolitiska strukturen och att Sverige tydligare måste värna om sammanhållningen inom EU. Detta förekommer i flera olika motioner och riksdagsdebatter, däribland i motionen *Frihet och utveckling i världen 2017/2018* och i den utrikespolitiska debatten 2017. Därmed lyfter Moderaterna, precis som regeringen, sammanhållning som mer centralt efter Brexit-omröstningen vilket även kan tala för en mer lojal inställning gentemot EU:s förda politik inom det försvars- och säkerhetspolitiska området. Vidare har också en ökad betoning på att EU måste stärka sina militära förmågor skett. Moderaterna har dock tydligt understrukit att detta inte skall dubblera Natos förmågor samt att de inte vill skapa någon gemensam EU-armé (Mot. 2017/18: 3240, 10; Mot. 2017/18: 3240).

Från de övriga allianspartierna har alla i viss mån betonat ett ökat samarbetet inom försvars- och säkerhetspolitiken inom EU samt vikten av sammanhållning inom unionen. Liberalerna välkomnar exempelvis det utökade försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU och ser vidare positivt på de diskussioner som förts inom unionen (Mot. 2017/18:3194, 3, 7). Samtidigt har de tydligt betonat att *”Nato förblir den säkerhetspolitiska arena Sverige bör verka inom”* (Liberalerna, 2017). Därmed ges det en bild av att Liberalerna är villiga att fördjupa samarbetet, och därmed kan ses som mer lojala gentemot EU-samarbetet. De har dock varit tydliga med att de ser Nato som den viktigaste säkerhetspolitiska arenan. Vidare har Liberalerna också i ett gemensamt alliansyttrande betonat att de inte vill att försvarssamarbetet inom unionen skall utvecklas till en EU-armé (2017/18:FöU1y).

Kristdemokraterna anger att sammanhållning inom EU är viktigt efter Brexit samt att EU och Europa måste ta ett större säkerhetspolitiskt ansvar för närområdet (Riksdagen, 2017b). Kristdemokraterna lägger dock en mycket större tonvikt vid Nato-samarbetet än vid samarbetet inom EU. De beskriver att EU främst kan bidra till säkerheten genom ”mjuk säkerhet” samt att EU:s försvarsförmåga inte får överskattas (Kristdemokraterna, 2017: 7, 23-24). Kristdemokraterna betonade vidare att Brexit inte får leda till att federalistiska tankar och idéer får påverka EU-samarbetet i en sådan riktning (Riksdagen, 2017e). Detta leder till att Kristdemokraterna verkar för sammanhållning inom EU men att det inte verkar finnas någon djupare entusiasm gentemot det utökade samarbetet inom försvars- och säkerhetspolitiken. Därmed kan en viss lojalitet uttolkas men att denna tenderar att vara lägre än andra aktörer i undersökningen.

Även Centerpartiet är intressant att analysera i detta hänseende. Centerpartiet anger även de att de ser positivt på försvarssamarbetet inom EU men betonar också vikten av att det sker på en mellanstatlig nivå (Mot. 2017/18:3684, 20). De redogör också för att det främst är genom Nato som Sverige bygger sin säkerhet (Riksdagen 2017d; Riksdagen 2017c). Centerpartiet är också, som tidigare nämnt, det parti som tydligast argumenterar för ett EU i olika hastigheter där vissa länder kan gå före i samarbetet (SvD, 2018). Därmed återfinns det en viss grad av lojalitet eftersom Centerpartiet ser positivt på den nuvarande utvecklingen men likt Kristdemokraterna och Liberalerna betonar de tydligare samarbetet inom Nato än EU i dessa frågor.

6.3 Protest

Fyra frågor har utifrån denna kategori ställts till det insamlade materialet. Dessa är *”stärks betoningen kring att försvars- och säkerhetspolitiken skall vara mellanstatlig?, Åligger det en större kritik gentemot det pågående arbetet inom försvars- och säkerhetspolitiken? Uttrycks det en större vilja att förändra politiken inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik? samt väljer Sverige att rösta nej i Europeiska unionens råd och därmed stoppa ett fördjupat samarbete?”*

Regeringen har under den undersökta perioden inte rösta nej i Europeiska unionens råd i frågor som berör EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Därmed har regeringen inte använt detta alternativ för att protestera gentemot den förda politiken. Viktigt att påminnas om är att dessa förhandlingar är stängda och att denna studie inte kan redogöra för hur diskussionerna inom rådet sett ut. Vidare har regeringen betonat att mellanstatlighet och frivillighet skall råda i försvarssamarbeten inom EU. Exempelvis lyfter Alexandra Völker (S) detta i den genomförda intervjun och anger att det är de mellanstatliga och frivilliga inslagen i EU:s försvars- och säkerhetspolitik som medför att det överensstämmer med Sveriges hållning som militärt alliansfria (Völker, intervju 2018). Detta var dock något som var centralt för regeringen även innan Brexit-omröstningen och analysen påvisar inte en ökad betoning angående mellanstatlighet efter omröstningen. Angående en uttrycklig vilja att förändra eller en större kritik gentemot den nuvarande utvecklingen har inte sådana uttryck återfunnits i det analyserade materialet. Övergripande verkar inställningen istället blivit mer positiv i relation till detta politikområde.

Från allianspartierna finns det lite olika inställningar till EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Centerpartiet har tydligast betonat mellanstatlighet efter Brexit-omröstningen. Eftersom de inte författade några övergripande motioner som berörde EU:s försvars- och säkerhetspolitik innan omröstningen medför det viss problematik med att jämföra de två tidsperioderna. Det går dock att se att de sätter en stor tonvikt på det mellanstatliga efter omröstningen då de skriver att *”det europeiska försvarssamarbetet är mellanstatligt är fortsatt viktigt för Centerpartiet eftersom vi inte*

vill ge upp beslutsrätten över vårt eget nationella försvar, hur vår försvarsmakt och dess personal används. Det ska dock vara möjligt för EU att utvecklas djupare på vissa områden, utan att alla länder behöver vara med. I en dynamisk union kan vissa länder gå vidare och fördjupa samarbetet inom olika områden” (SvD, 2018b). I relation till frågorna om en större kritik gentemot utvecklingen eller en vilja att förändra anger Centerpartiet att de ser positivt på utvecklingen inom EU och ingen direkt kritik lyfts. Centerpartiet är dock tydliga med att de inte vill att Nato och EU skall duplicera varandra (Mot. 2017/18:3684, 20).

Moderaterna betonade innan Brexit-omröstningen att EU inte skall ges uppgifter som bäst hanteras av medlemsstaterna själva (Mot. 2014/15: 2993). De skrev också att de ville se ett fördjupat samarbete vad gäller försvarspolitiken (Mot. 2015/16:2332, 6-8). Moderaterna har sedan dess välkomnat den nuvarande utvecklingen inom EU men de har också understrukt att det är viktigt att EU:s arbete inte dubblar Natos samt att någon gemensamma EU-armé inte är aktuell (Mot. 2017/18: 3240, 10). Därmed tydliggörs det att Moderaterna fortsatt vill att försvarssamarbetet skall ske på en mellanstatlig grund men att någon särskild kritik inte lyfts. Inte heller verkar det finnas en större vilja än tidigare att förändra utvecklingen samt att mellanstatlighet inte tenderar att betonas mer än tidigare. Moderaterna är också det parti som tydligast i undersökningen analyserats som öppna med deras förändrade syn och inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik.

Kristdemokraterna har varit lite hårdare i sina ordalag angående försvars- och säkerhetspolitikens framtid inom EU. Bland annat uttryckte företrädare för Kristdemokraterna att *”vår värld behöver ett starkt Europa och ett starkt Nato. Men världen behöver inte ett Europa som drömmer om en framväxt av europeiska militära kulturer, som nämns i scenarierna, eller ett EU som i sin iver överlappar Natos viktiga verksamhet”* (Riksdagen, 2017d). Detta kan i viss grad ses som kritik gentemot det pågående arbetet inom EU. De har dock också välkomnat utvecklingen i EU genom en alliansgemensam skrivelse (2017/18:FöU1y).

Liberalerna skrev att de vill se ett fördjupat försvarssamarbete inom EU och välkomnade de diskussioner som pågick inom EU i relation till detta område (Mot. 2017/18:3194, 3, 7). Vidare finns det i materialet inget som tyder på en större kritik mot utvecklingen eller en större vilja att förändra den nuvarande situationen. Således verkar inte en större proteströst återfinnas hos Liberalerna heller.

7. Slutsatser

Titeln på denna uppsats lyder ”Svensk EU-lojalitet efter Brexit?” och ställer sig frågan om Storbritanniens val att lämna den Europeiska Unionen förändrat regeringens och allianspartiernas syn på EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Övergripande indikerar resultatet en tydligare svensk EU-lojalitet efter Brexit-omröstningen, där partierna mer explicit välkomnat den försvars- och säkerhetspolitiska utvecklingen inom EU. Resultatet påvisar att regeringen särskilt har betonat sammanhållning efter Brexit-omröstningen, vilket tydligt märks i och med att regeringen betonar det som ett nationellt intresse i den svenska säkerhetsstrategin från 2017. Från allianspartierna har särskilt Moderaterna stuckit ut där både textmaterialet och intervjun påvisat en förändrad och mer positiv inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Vidare är Centerpartiets inställning intressant att följa framöver eftersom de tydligast argumenterar för möjligheten att EU utvecklas i olika fart inom detta politikområde.

Slutsatserna som därmed kan dras av denna allomfattande textanalys samt av de genomförda intervjuerna är att det återfinns tecken som tyder på att inställningen blivit mer välvillig gentemot utvecklingen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik. Detta påvisas främst av de redan nämnda tendenserna att tydligare verka för sammanhållning, att vara öppen med ett förändrat synsätt gentemot utvecklingen samt den uttryckliga positiva inställningen till den rådande utvecklingen inom detta politikområde. En anledning som Björn Fägersten lyfter angående en svensk lojalitet gentemot denna utveckling är den höga politiska kostnaden som åligger ifall Sverige väljer att stanna denna utvecklingen inom EU (Fägersten, 2017: 138). Det är en slutsats jag delar med Fägersten, vilket också tydliggjorts i min genomförda intervju med Karin Enström (M).

Med utgångspunkt i den höga politiska kostnad som Sverige riskerar genom att hindra utvecklingen inom detta politikområde samt Storbritanniens tidigare skydd gentemot en fransk-tysk dominans är en tydligare positiv svensk EU-lojalitet inte förvånande. Storbritanniens utträde ur den Europeiska Unionen kommer att få särskilt stor betydelse för de små och medelstora medlemsstater som positionerat sig nära Storbritannien, vilket Sverige tidigare gjort. Att de svenska partierna valt en mer lojal inställning till EU:s försvars- och säkerhetspolitik ger en indikation på hur små och medelstora medlemsstater inom EU kan komma att agera framöver. Denna studie bidrar därmed till att påvisa Sveriges förändrade hållning genom att applicera det teoretiska ramverket av sorti, protest och lojalitet.

Konsekvenserna av detta resultat är att små och medelstora länder, såsom Sverige, måste skaffa sig nya allierade inom EU framöver. Detta blir därmed en intressant situation att följa framöver då EU genomgår en viktig och föränderlig fas. Hur kommer små och medelstora länder att agera framöver och vad kommer det innebära för framtidens EU?

Den svenska positionen framöver blir även den intressant att följa då slutsatsen av denna uppsats indikerar att Sverige har tagit en mer lojal ställning, men om utvecklingen i framtiden tenderar att leda till ett mindre mellanstatligt upplägg blir det intressant att följa de svenska vägvalen. Detta blir då ett val för de svenska företrädarna att avgöra om det är mellanstatlighet eller sammanhållningen inom EU som är det viktigaste för Sverige. Beroende på hur utvecklingen kommer ske kan vi tänka oss att den svenska positionen kan alternera framöver.

7.1 Kritisk reflektion

Bartolini har bland annat redogjort för att protest både kan ske internt och extern i organisationer (Bartolini, 2005: 39). I min genomförda studie har jag valt att fokusera på det publika och offentliga, i form av motioner, propositioner, tal, intervjuer med mera. Detta medför att enbart det publika presenteras i denna studie vilket såklart är en begränsning, detta härleds från svårigheterna med insyn i de stängda processerna inom EU.

Vidare hade det också varit önskvärt med flera intervjuer och då även med företrädare för de övriga riksdagspartierna. Utifrån svårigheterna att få kontakt med lämpliga personer att intervjua samt uppsatsens tidsomfång var detta dock inte möjligt. Sedan kunde eventuellt de använda frågeformulären varit mer tillbakablickande, detta för att maximera möjligheten att jämföra resultatet över tid. Övergripande anser jag dock att det insamlade materialet ger mig en god möjligheten att jämföra inställningen till EU:s försvars- och säkerhetspolitik mellan de valda tidsperioderna.

7.2 Vidare forskning

Brexit får också stor betydelse för flera andra EU-länder med snarlika band till Storbritannien som Sverige. Därmed skulle vidare studier angående hur andra små och medelstora medlemsstater, med nära band till Storbritannien, agerar efter Brexit vara intressant och nyttigt för det rådande forskningsläget.

Enligt Fägersten kan det tänkas att Sverige tar en mer protesterade roll gentemot EU:s finans- och budgetpolitik framöver (Fägersten, 2017: 139). Det finns tecken som tyder på det, bland annat finansministerns uttalande att *"Vi kommer vara snålast i EU"* (Europaportalen, 2017). Sverige har också valt att under dessa undersökta år rösta nej till ansvarsfrihet för kommissionen för genomförande av budgeten (Skr. 2017/18:118, 2016/17:115, 2014/15:65). Även Euro-politiken kan bli ett sådant ämne att studera och att därmed göra en liknande undersökning i relation till dessa politikområden vore nyttigt. Detta innebär också att en jämförelse mellan olika politikområden kan ske.

En annan möjlighet är att även inkludera Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna i en likartad studie, detta för att undersöka om ett förändrat ställningstagande även sker hos dessa partier. Vidare kan denna studie övergripande ses som en pilotstudie där mer omfattande studier behöver genomföras för att styrka slutsatserna i denna. Därför behövs vidare forskning inom detta område ske. Brexit-förhandlingarna är inte heller slutförda och att senare genomföra en liknande studie vore därmed nödvändigt.

8. Referenser

Agius, Christine (2006). *The social construction of Swedish neutrality: Challenges to Swedish identity and sovereignty*. Manchester: Manchester University Press.

Bartolini, Stefano (2005). *Restructuring Europe: Centre Formation, System Building and Political Structuring between the Nation-State and the European Union*. Oxford: Oxford University Press

Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2017). *Analyzing Text and Discourse*. London: Sage.

Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2005). *Textens mening och makt*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Björkdahl, Annika (2008). Norm advocacy: a small state strategy to influence the EU. *Journal of European Public Policy*, 15:1, 135-154.

Bomborg, Elizabeth och Stubb, Alexander (2004). *Hur fungerar EU?* 1. uppl. Malmö : Liber ekonomi

Britz, Malena och Holmberg, Arita (2015). I Holmberg, Ångström & Engelbrekt (2015). *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Andra Upplagan. Stockholm: Nordstedts.

Dagens Nyheter (2017). *Vi vill agera för att stärka EU:s försvarssamarbete*. Hämtad 22-04-18. Tillgänglig: <https://www.dn.se/debatt/vi-vill-agera-for-att-starka-eus-forsvarssamarbete/>

Dalsjö, Robert (2015). I Holmberg, Ångström & Engelbrekt (2015). *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Andra Upplagan. Stockholm: Nordstedts.

Della Porta, Donatella, och Michael Keating, eds. (2008). *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

EEAS (2018). Permanent Structured Cooperation (PESCO) - Factsheet. Hämtad 16-04-18. Tillgänglig: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en#_ftn1

Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Wängnerud, Lena (2012). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. Uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik.

Europeiska Kommissionen (2013). *Towards a more competitive and efficient defence and security sector*. Hämtad: 05-04-18. Tillgänglig: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-722_en.htm

Europaportalen (2018). *Regeringen: Vi kommer vara snålast i EU*. Hämtad 13-05-18. Tillgänglig: <https://www.europaportalen.se/2017/03/regeringen-vi-kommer-vara-snalast-i-eu>

EU HR/VP (2016). *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe - A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*. Hämtad: 12-05-18. Tillgänglig: https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

Fägersten, Björn (2017). Sverige, EU och Brexit – effekter, våndor och vägval. *Skandinavisk Tidsskrift för internationella studier*, Årgång 75, Nummer 2.

Fägersten, Björn och Danielsson, August (2017). *EU:s försvarssamarbete utvecklas i snabb takt*. Hämtad 01-04-18. Tillgänglig: <http://www.utrikesmagasinet.se/analyser/2017/november/eu-utvecklar-forsvarssamarbetet-i-snabb-takt/>

Fägersten, Björn och Danielsson, August (2018). *Order, integration and the development of European security and defence: Key uncertainties and future scenarios*. UI Breif, nr 1 2018. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.

Försvarsutskottets yttrande 2017/18:FöU1y, *Det europeiska försvarets framtid*.

Hirschman, Albert O. (1970) *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations and States*. Cambridge: Harvard University Press

Hix, Simon, Sara Hagemann och Doru Frantescu (2016). "Would Brexit matter? The UK's voting record in the Council and the European Parliament." London: London School of Economics / VoteWatch

Holmberg, Arita (2015). A demilitarization process under challenge? The example of Sweden, *Defence Studies*, 15:3, 235-253.

Jacobsen, Peter (2008). Small States, Big Influence: The Overlooked Nordic Influence on the Civilian ESDP. *Journal of Common Market Studies*, 47(1), 81-102.

Jerneck, Magnus (2014). Sveriges inflytande i EU efter krisen, i von Sydow, Göran (red.), *EU efter krisen: perspektiv på demokrati och inflytande i ett förändrat EU*, Sieps 2014:1op.

Kristdemokraterna (2017). *För ett tryggt Sverige*. Hämtad 24-04-18. Tillgänglig: <https://kristdemokraterna.se/wp-content/uploads/2016/11/For-ett-tryggt-Sverige.pdf>

Kronsell, Annika (2002). Can Small States Influence EU Norms? Insights from Sweden's participation in the field of environment politics, *Scandinavian Studies*, 74(3), 287-304.

Liberalerna (2017). *Liberala Europatankar: EU efter Brexit*. Hämtad 17-04-18. Tillgänglig: <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/eu-2.pdf>

Moderaterna (2018). *Karin Enström*. Hämtad 13-04-18. Tillgänglig: <https://moderaterna.se/stockholm/karin-enstrom>

Motion till riksdagen: 2014/15:2993, *Frihet och utveckling i världen av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2015/16:2174, *Säkerhet i en orolig omvärld av Anna Kinberg Batra m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2015/16:2261, *En liberal politik för Europa av Jan Björklund m.fl. (FP)*.

Motion till riksdagen 2015/16:2332, *EU-samarbetet nu och i framtiden av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2015/16:2714, *Frihet och säkerhet genom internationell samverkan av Sofia Damm m.fl. (KD)*.

Motion till riksdagen 2015/16:2824, *Försvars- och säkerhetspolitisk inriktning av Mikael Oscarsson m.fl. (KD)*.

Motion till riksdagen 2016/17:1077, *Tillsammans i Europa av Jan Björklund m.fl. (L)*.

Motion till riksdagen 2016/17:2767, *EU:s roll som global aktör av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2016/17:2768, *Frihet och utveckling i världen av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3038, *Liberal försvarspolitik av Allan Widman m.fl. (L)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3194, *Sveriges roll i Europeiska unionen av Jan Björklund m.fl. (L)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3239, *Frihet, fred och utveckling i världen av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3240, *EU-samarbetet nu och i framtiden av Karin Enström m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3566, *Säkerhetspolitik för Sverige av Ulf Kristersson m.fl. (M)*.

Motion till riksdagen 2017/18:3684, *En ansvarsfull internationell agenda av Annie Lööf m.fl. (C)*

Naurin, Daniel, och Rutger Lindahl. (2014) "Nätverkskapital och inflytande i EU: s ministerråd – hur går det för Sverige efter Eurokrisen." i *EU efter krisen: perspektiv på demokrati och inflytande i ett förändrat EU*, Stockholm: Sieps.

Posner, Richard (2001). *Public Intellectuals: A Study of Decline*. Harvard University Press.

Regeringen (2015). *Regeringens deklaration vid 2015 års utrikespolitiska debatt i riksdagen onsdagen den 11 februari 2015*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/02/utrikesdeklarationen-2015/>

Regeringen (2016). *Regeringens deklaration vid 2016 års utrikespolitiska debatt i riksdagen onsdagen den 24 februari 2016*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/tal/2016/02/utrikesdeklarationen-2016/>

Regeringen (2017a). *Regeringens deklaration vid 2017 års utrikespolitiska debatt i riksdagen onsdagen den 15 februari 2017*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/tal/2017/02/utrikesdeklarationen-2017/>

Regeringen (2017b). *Nationell säkerhetsstrategi*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/48db21/globalassets/regeringen/block/aktualitetsblock/statsradsberedningen/nationell-sakerhetsstrategi.pdf>

Regeringen (2018). *Regeringens deklaration vid 2018 års utrikespolitiska debatt i riksdagen onsdagen den 14 februari 2018*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/tal/2018/02/utrikesdeklarationen-2018/>

Regeringens proposition 2014/15:109, *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020*.

Regeringens proposition 2017/18:44, *Sveriges deltagande i det permanenta strukturerade samarbetet inom Europeiska unionen*.

Regeringens skrivelse 2014/15:65, *Verksamheten i Europeiska unionen under 2014*.

Regeringens skrivelse 2015/16:115, *Verksamheten i Europeiska unionen under 2015*.

Regeringens skrivelse 2016/17:115, *Verksamheten i Europeiska unionen under 2016*.

Regeringens skrivelse 2016/17:196, *Sveriges samlade politik för internationell civil och militär krishantering*.

Regeringens skrivelse 2017/18:118, *Verksamheten i Europeiska unionen under 2017*.

Regeringskansliet Faktapromemoria 2016/17:FPM46, *Europeiska handlingsplanen för försvar*.

Regeringskansliet Faktapromemoria 2016/17:FPM113, *Europeiska handlingsplanen för försvarsfonden och försvarsindustriprogrammet*.

Regeringskansliet Faktapromemoria 2016/17:FPM114, *Det europeiska försvarets framtid*.

Regeringskansliet Faktapromemoria 2017/18:FPM24, *Kommissionens arbetsprogram 2018*.

Regeringskansliet Faktapromemoria 2017/18:FPM30, *Kommissionens och EU:s utrikestjänsts meddelande om att underlätta militära transporter inom EU*.

Riksdagen (2015a). *Utrikespolitisk debatt 2015*. Hämtad 19-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/utrikespolitisk-debatt/utrikespolitisk-debatt_H2C120150211ud

Riksdagen (2015b). *Verksamheten i Europeiska unionen under 2014*. Hämtad 19-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/verksamheten-i-europeiska-unionen-under-2014_H201UU10

Riksdagen (2016a) *Utrikespolitisk debatt 2016*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/utrikespolitisk-debatt/utrikespolitisk-debatt_H3C120160224ud

Riksdagen (2016b). *Verksamheten i Europeiska unionen under 2015*. Hämtad 19-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/verksamheten-i-europeiska-unionen-under-2015_H301UU10

- Riksdagen (2017a). *Sveriges deltagande i det permanenta strukturerade samarbetet inom Europeiska unionen*. Hämtad 21-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/sveriges-deltagande-i-det-permanenta_H501UFöU3
- Riksdagen (2017b). *Utrikespolitisk debatt 2017*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: https://riksdagen.se/sv/webb-tv/video/utrikespolitisk-debatt/utrikespolitisk-debatt_H4C120170215ud
- Riksdagen (2017c). *Start för Europeiska försvarsfonden*. Hämtad 22-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/start-for-europeiska-forsvarsfonden_H501FöU10
- Riksdagen (2017d). *Diskussionsunderlag om det europeiska försvarets framtid*. Hämtad 22-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/diskussionsunderlag-om-det-europeiska-forsvarets_H501UU5
- Riksdagen (2017e). *Verksamheten i Europeiska unionen under 2016*. Hämtad 19-04-18. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/verksamheten-i-europeiska-unionen-under-2016_H401UU10
- Riksdagen (2018a). *Alexandra Völker (S)*. Hämtad 13-04-18. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/ledamoter-partier/ledamot/alexandra-volker_f96150c2-6e1c-4e3f-bc7f-2503f3cc9ede
- Riksdagen (2018b). *Karin Enström (M)*. Hämtad 13-04-18. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/ledamoter-partier/ledamot/karin-enstrom_d7c32504-83e4-11d4-ae60-0050040c9b55
- Riksdagen (2018c). *Utrikespolitisk debatt 2018*. Hämtad 20-04-18. Tillgänglig: https://riksdagen.se/sv/webb-tv/video/utrikespolitisk-debatt/utrikespolitisk-debatt_H5C120180214ud
- Rokkan, Stein (1999). *State formation, nation-building, and mass politics in Europe: the theory of Stein Rokkan: based on his collected works* / (eds) av Peter Flora med Stein Kuhnle och Derek Urwin. Oxford: Oxford University Press.
- Ruffa, Chiara (2013). I Biehl, Heiko, Giegerich, Bastian & Jonas, Alexandra (red.), *Strategic cultures in Europe: security and defence policies across the continent*. Wiesbaden: Springer VS.
- Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2017/18:UFöU3, *Sveriges deltagande i det permanenta strukturerade samarbetet inom Europeiska unionen*.
- SIEPS (2017) "*Brexit – konsekvenser för EU och Sverige*", Stockholm: Sieps.
- Shapiro, Ian (2002). "Problems, Methods, and Theories in the Study of Politics, or What's Wrong with Political Science and What to Do About it," *Political Theory*, 30:4, 596–619.
- Svenska Dagbladet (2018a) *Europa behöver ta större ansvar för sin egen säkerhet*. Hämtad 13-04-18. Tillgänglig: <https://www.svd.se/europa-behover-ta-storre-ansvar-for-sin-egen-sakerhet>
- Svenska Dagbladet (2018b). *EU och Nato kan komplettera varandra*. Hämtad 13-04-18. Tillgänglig: <https://www.svd.se/eu-och-nato-kan-komplettera-varandra>

Sverigedemokraterna (2018). *EU-politik*. Hämtad 10-04-18. Tillgänglig: <https://sd.se/var-politik/eu-politik/>

Tallberg, Jonas (2008). Bargaining Power in the European Council, *Journal of Common Market Studies*, 46 (3), 685-708.

Teorell, Jan, Svensson, Torsten. (2007). *Att fråga och att svara*, Liber, Malmö.

Utrikesmagasinet (2016). *Stärk EU:s utrikespolitik i en orolig omvärld*. Hämtad: 20-04-18. Tillgänglig: <http://www.utrikesmagasinet.se/kronikor/2016/september/stark-eus-utrikespolitik-i-en-orolig-omvarld/>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 15-04-18. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

von Sydow, Göran (2017) "Tillit i krisernas EU: sorti, protest och lojalitet" i Bakardijeva Engelbrekt, Antonina, Michalski, Anna och Lars Oxelheim (red.), *Tilliten i EU vid ett vägsväl*, Stockholm: Santérus.

Vänsterpartiet (2018). *EU*. Hämtad 10-04-18. Tillgänglig: <https://www.vansterpartiet.se/politik/eu/>

Wagnsson, Charlotte, Sperling, James och Hallenberg, Jan (2009). *European Security Governance: the European Union in a Westphalian World*. London: Routledge.

Westberg, Jacob (2003), *Den nationella drömträdgården, Den stora berättelsen om den egna nationen i svensk och brittisk Europadebatt*. Stockholm: Stocholms Universitet.

Westerberg, Jacob (2015). *Svenska Säkerhetsstrategier*. Lund: Studentlitteratur.

Wivel och Thorhallsson (2018). I P. Diamond, P. Nedergaard, & B. Rosamond (red.), *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit*. London: Routledge, Kommande 2019.

8.1 Intervjuer

Enström, Karin (26-04-18). C. Håkansson intervjuare.

Völker, Alexandra (26-04-18). C. Håkansson intervjuare.

Appendix

Intervjufrågor Karin Enström (M) och Alexandra Völker (S)

Hur ser ni på utvecklingen inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik under denna mandatperiod?

Har ni förändrat er politik kring EU:s försvars- och säkerhetspolitik under denna period?

I både från allianspartierna och från regeringen lyfts det upp att försvars- och säkerhetspolitiken inom EU bör vara mellanstatlig samtidigt diskuteras det i relation till EU mycket om möjligheten att gå före i vissa sammanhang samt om sammanhållning inom Unionen. Hur ser en rimlig balansgång mellan att verka för sammanhållning inom EU, men samtidigt inte ledas in i samarbeten som Sverige inte vill?

Vad är eran analys kring vad Brexit:s får för säkerhetspolitiska konsekvenser för EU?

Sammanhållning inom EU är något som jag upplevt särskilt tas upp efter Brexit, både från oppositionen och från regeringen, har detta blivit ännu viktigare efter Storbritanniens val att lämna? Kan denna strävan för sammanhållning förändra er politik? Detta speciellt i relation till EU:s försvars- och säkerhetspolitik.

En intressant aspekt i PESCO-propositionen, som även ni röstade för, var att Europapolitiska anledningar angavs som ett skäl för samarbetet. Hur ser du på detta? Vad innebär Europapolitiska skäl för er?

Angående PESCO med så binder ju Sverige som deltagande medlemsstat att öka sina försvarsanslag, öka den gemensamma upphandlingen av försvarsutrustning, öka tillgängligheten och interoperabilitet mellan de deltagande länderna, att adressera kapacitetsbrister samt delta i gemensamma projekt inom den Europeiska Försvarsbyrån (EDA). Även fast PESCO inte har legalt bindande krav så åligger det regelbundna bedömningar kring detta. Det kan ses som ett stort steg, samtidigt som det inte blivit speciellt omdebatterat. Inledningsvis verkade den svenska positionen vara emot PESCO-samarbetet, men sedan skedde en snabb utveckling där Sverige verkade vända. Hur ser du/ni på det?

Något som i olika policy-dokument och forskning påvisats är Sverige och Storbritanniens nära samarbete inom EU, även inom försvars- och säkerhetspolitiken. Vad innebär Brexit för den försvars- och säkerhetspolitiska dimissionen inom EU? Kan Sverige komma att ta Storbritanniens plats som nej-sägare inom detta fält? Visar menar på att när Storbritannien inte längre fyller denna funktion ställs Sverige inför valet att ta upp Storbritanniens roll som nej-sägare eller acceptera den utveckling vi tidigare varit kritiska mot.

Har det andra partierna förändrat sin syn på detta politikområde?

Hur ser den stora skiljelinjen ut mellan eran och regeringen/oppositionens EU-politik? Övergripande hur skulle du beskriva er och regeringens/oppositionens politik inom EU:s försvars- och säkerhetspolitik?

Kan ni se några risker med ett fördjupat samarbete?

Ni/de i oppositionen har kritiserat för att regeringen har släpat efter sig i dessa frågor, vad säger ni om det?

Hur bör Sverige hantera att tappa en viktig partner? Vilka bör vi vända oss till för att skapa nya allianser?

Vad anser du är det som driver på den process mer ett djupare samarbete inom detta fält? Det torde vara få som såg en sådan snabb utveckling med den globala strategin, Card, EDF, PESCO med mera. Ser vi en omprövning av er i våra svenska partier i relation till detta? Har Brexit bidragit till denna utveckling?

Något som det verkar finnas ett stort samförstånd bland de svenska partierna att någon gemensam EU-armé inte ska införas. Samtidigt skriver ni till exempel att "EU:s medlemsländer behöver utveckla en starkare militär och civil förmåga att hantera kriser och konflikter. EU:s medlemsländer behöver därför fördjupa det försvarspolitiska samarbetet". Vad innebär det i praktiken för Sverige?

Något du själv vill lyfta upp som särskilt viktigt för Moderaterna/Socialdemokraterna i relation till EU:s politik inom försvars- och säkerhetspolitiska området?

(Notera att frågorna inte står i exakt den ordningen som de ställdes under intervjun).